

Türkiye Merkezli Akademik Dergilerde Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Yeri

Özkan GÖKCAN¹

¹ Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ozkangokcan@munzur.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3286-1580

Öz: Bu çalışma, Türkiye merkezli akademik dergilerde yayımlanan uluslararası ilişkiler teorisi konulu makaleleri inceleyerek Türkiye'deki teorik tartışmaların konumunu analiz etmektedir. Araştırmada, Web of Science veri tabanında taranan ve uluslararası ilişkileri doğrudan veya dolaylı çalışma alanı olarak kabul eden Türkiye menşeli 10 akademik dergide yayımlanmış 6.105 makale taranmış, bunlardan 2.363'ünün uluslararası ilişkiler alanına ait olduğu, 354'ünün ise doğrudan uluslararası ilişkiler teorileri ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilen inceleme, Türkiye'de uluslararası ilişkiler çalışmalarının ağırlıklı olarak teori odaklı örnek olay analizlerine dayandığını, özgün teori üretme veya meta-teorik katkıların sınırlı düzeyde kaldığını ortaya koymaktadır. Bulgular, Türkiye akademisinin küresel teori tartışmalarına kısmen dahil olmakla birlikte hâlen Batı-merkezli teorilerden yoğun biçimde yararlandığını göstermektedir. Realizm ve liberalizm en fazla başvurulan teoriler olurken son yıllarda konstrüktivizm, Kopenhag Okulu ve Batı-dışı teori çalışmaları da dikkat çekici bir artış göstermektedir. Çalışma, Türkiye'deki akademik dergilerin uluslararası ilişkiler teorilerine yaklaşımını haritalandırarak, disiplinin merkez-çevre tartışması bağlamında Türkiye'nin teorik üretim ve tüketim konumunu değerlendirmekte ve literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Teori, Türkiye, Batı, Batı-Dışı, Batı-Sonrası

Jel Kodları: F50, F59, Y10

The Place of International Relations Theories in Türkiye-Based Academic Journals

Atıf: Gökcan, Ö. (2025).

Türkiye merkezli akademik dergilerde uluslararası ilişkiler teorilerinin yeri. *Fiscaeconomia*, 9(3), 1432-1457.

<https://doi.org/10.25295/fsecon.1597355>

Geliş Tarihi: 06.12.2024

Kabul Tarihi: 08.04.2025



Telif Hakkı: © 2025. (CC BY)
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Abstract: This study examines the position of theoretical debates in Türkiye by analyzing articles on international relations theory published in Türkiye-based academic journals. The research reviewed 6,105 articles published in 10 Turkish academic journals indexed in the Web of Science database, all of which directly or indirectly focus on international relations. Among these, 2,363 articles were identified as related to the field of international relations, and 354 were specifically concerned with international relations theories. Employing document analysis, the study finds that international relations scholarship in Türkiye predominantly relies on theory-oriented case studies, while the production of original theories and meta-theoretical contributions remains limited. The findings indicate that although Turkish academia is partially engaged in global theoretical debates, it continues to rely heavily on Western-centric theories. Realism and liberalism emerge as the most frequently referenced approaches, yet constructivism, the Copenhagen School, and non-Western theoretical perspectives have shown a notable increase in recent years. By mapping the treatment of international relations theories in Türkiye-based academic journals, the study evaluates Türkiye's position within the center-periphery debate on theoretical production and consumption, offering an original contribution to the literature.

Keywords: Theory, Türkiye, West, Non-West, Post-West

Jel Codes: F50, F59, Y10

1. Giriş

Uluslararası ilişkiler disiplininin gelişim sürecinde belirleyici bir rol oynayan uluslararası ilişkiler teorileri, disiplinde bilgi üretimine ilişkin var olan hiyerarşik ve hegemonik yapıyı doğrudan yansıtan alanlardan biridir. Söz konusu hiyerarşik ve hegemonik durumun bir tartışma konusu olarak uluslararası ilişkiler disiplini literatürünün son 40 yıllık birikimi içerisinde önemli bir yer kapladığını söylemek mümkündür. İlgili tartışma, 1980'li yıllarda Batı-merkezli ve akım olarak adlandırılan¹ uluslararası ilişkiler teorilerinin evrensel düzeyde açıklama gücü olduğuna yönelik iddialara eleştiriler ile başlamıştır. Uluslararası ilişkiler disiplini, ortaya çıkış ve gelişim seyri göz önünde bulundurularak Batı ve özelinde ABD merkezli bir uzmanlık alanı olarak nitelendirilmiş ve bu durumun disiplinde hiyerarşik, hegemonik ve dar görüşlü bir yapı yarattığı hem nitel hem de nicel verilerle ortaya konmuştur (Grosser, 1956; Hoffman, 1977; Holsti, 1985; Alter & Biersteker, 1984; Breuning vd., 2005; Hobson, 2012; Turton, 2016; Breuning vd., 2018; Aydınli & Erpul, 2022). Bu eleştirileri gereksiz bulan ve karşı çıkanlar ise uluslararası ilişkilerin dar görüşlü ve hiyerarşik bir disiplin olmadığını, Batı'da ortaya çıkan zengin teorik birikimin evrensel nitelikte açıklama gücüne sahip olduğunu savunmuştur (Friedrichs, 2004; Ikenberry & Mastanduna, 2003; Mearsheimer, 2016).

Uluslararası ilişkiler disiplininin ve özelinde teorilerinin Batı-merkezciliğine yönelik tartışma, 2007 yılında Acharya & Buzan tarafından yayımlanan bir makalede sorulan "neden Batı-dışı uluslararası ilişkiler teorisi yok" sorusuyla yeni bir boyut kazanmıştır (Acharya & Buzan, 2007). Bu soru bağlamında artık Batı'nın disiplindeki ve teoriler özelinde hegemonyası kadar Batılı olmayan toplumların tarihlerini ve deneyimlerini merkeze alacak yerli ve özgün teorilerin nasıl inşa edileceği disiplinde ilgi gören önemli bir konu haline gelmiştir. Bu kapsamda özellikle Çin ve Hint uluslararası ilişkiler topluluklarının başını çektiği çabayla Batılı olmayan kavram, tarih ve deneyimleri referans alan yerel teoriler geliştirme süreci ortaya çıkmıştır (Behara, 2007; Callahan, 2008; Xuotong, 2010; Shahi, 2014; Shahi, 2018; Babones, 2020; Por, 2020; Agarwal, 2021). Batılı olmayan deneyim ve tarihlerden kaynağını alan teori geliştirme çabalarına ana akım uluslararası ilişkileri teorilerini temsil eden teorisyenlerin tepkisi, Batı-merkezli teorilerin evrensel düzeyde açıklama gücüne sahip olması nedeniyle bu tarz çabalara ihtiyaç olmadığı ve bu çabaların disiplindeki teorik birikimi zenginleştirmek yerine tutarsız ve bölünmüş bir hale getirdiği olmuştur (Porter, 2001; Schmidt, 2008; Mearsheimer, 2016).

Son 10 yılda yeni bir boyut kazanan tartışmanın merkezine teorinin Batı'da veya Batı-dışında üretildiğine bakılmaksızın nesnel ölçütlerle disipline dahil edildiği gerçek manada diyalog odaklı ve kapsayıcı bir teorik yapının inşa edilip edilemeyeceği konusu yerleşmiştir. Bu tartışmaya katkı sunan düşünürler, Batı ve Batı-dışının teorik birikimlerinin farklılıklarını ve ayrım noktalarını aramak yerine özgün yapılarıyla bir arada diyalog halinde ve uyum içinde hareket etmelerine olanak tanıyan unsurlarına odaklanarak teorileri gerçek manada evrensel kılmanın mümkün olup olmadığını sorgulamıştır (Bilgin, 2008; Sil & Katzenstein, 2010; Hutchings, 2011; Acharya, 2011; Lake, 2013; Köstem, 2015; Bilgin, 2016; Bilgin, 2018; Kristensen, 2019; Acharya, 2019; Por, 2020; Babones, 2020).

Tüm bu birikimden hareketle uluslararası ilişkiler disiplininin ve özelinde teorilerinin hegemonik, dar görüşlü ve hiyerarşik yapısını sorgulayan tartışmanın birbirleriyle iç içe geçmiş üç alt düzey tartışma üzerinden ilerlediğini söylemek mümkündür. Bu alt düzey tartışmalardan ilki uluslararası ilişkiler teorilerinin Batı-merkezci olup olmadığı, ikincisi disiplinde Batı-dışı teorilere ihtiyaç duyulup duyulmadığı, üçüncüsü ise çoğulcu ve diyalog odaklı bir teorik birikimin sağlanıp sağlanamayacağı sorunsalı üzerinden şekillenmiştir. Bu çalışma kapsamında uluslararası

¹ Bu çalışmada ana akım uluslararası ilişkiler teorileri ifadesi, Acharya ve Buzan'ın tanımlamasından hareketle Realizm, Liberalizm, Marksizm, İngiliz Okulu, Eleştirel Teori, Konstruktivizm, Post-Modernizm, Post-Yapısalcılık, Feminizm gibi kökleri Batı felsefesinde, siyaset teorisinde veya siyasi tarihinde olan teorileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız (Acharya & Buzan, 2007, s. 299-300).

ilişkiler teorilerinin Batı-merkezciliğine, Batı-dışı teorinin gerekliliğine ve küresel uluslararası ilişkiler fikrinin teorik boyutuna ilişkin tartışma Türkiye özelinde ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye'deki uluslararası ilişkiler topluluğunun (akademik camiasının) bu tartışmanın neresinde durduğunu veya bu tartışmaya nasıl bir katkı sunduğunu akademik makaleleri veri olarak kullanarak analiz etmektedir. Bu analiz kapsamında Türkiye menşeli olan, uluslararası alan endekslerinde taranan ve uluslararası ilişkileri doğrudan çalışma alanı veya çalışma alanlarından biri olarak kabul eden 10 akademik dergide yayımlanan akademik makaleler doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın kapsamı bağlamında ortaya konulan bulgular ile Türkiye'de uluslararası ilişkiler teorilerine ilişkin yayımlanan akademik makalelerin haritası çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda çalışma, Türkiye menşeli dergilerde yayımlanan akademik makalelerde uluslararası ilişkiler teorilerinin neden ve nasıl kullanıldığını, teori kullanımı veya üretimi bağlamında nerede durulduğunu gösterme noktasında literatüre özgün bir katkı yaptığı iddiasındadır.

2. Literatür Taraması

Uluslararası ilişkiler disiplindeki küresel veya ulusal eğilimleri haritalandırmak için kullanılan yöntemlerden biri, akademik dergilerde yayımlanan makaleler aracılığıyla yapılan analizlerdir. Söz konusu analizler, disiplinin önemli tartışma konularına ilişkin nicel bulgular sunarak mevcut eğilimlerin yorumlanmasına ve gelecek projeksiyonu sunulmasına olanak tanımaktadır. Uluslararası ilişkiler teorilerinin nerede, nasıl ve kim tarafından çalışıldığına ilişkin bibliyometrik yöntem veya doküman analizi yöntemine dayanarak yapılan akademik çalışmalar, teorilerin Batı-merkezciliğine, dar görüşlülüğüne, disiplindeki hiyerarşik ve hegemonik iş bölümüne, Batı-dışı teorilerin kabul veya reddine, Batı sonrası teori tartışmasına dair önemli bulgular sunmuştur. Örneğin Wæver (1998), disiplinin dört büyük ve etkili dergisinde (International Organization, International Studies Quarterly, International Security, World Politics) yayımlanan makaleler üzerinden yaptığı analizinde, söz konusu dergilerde yayımlanan makalelerin yüzde 88'inin ABD'de yerleşik bilim insanlarına ait olduğu ve rasyonalist metodolojiyi benimseyen makalelerin sayısının yüzde 60'ları aştığı bulgularına ulaşmıştır. Söz konusu dergilerde post-pozitivist bilim anlayışının ve ABD'de yerleşik olmayan bilim insanlarının çalışmalarının oldukça az yer kapladığını ortaya koyan Wæver, bu nedenle uluslararası ilişkiler disiplininin aslında "çok da uluslararası olmadığı" sonucuna ulaşmıştır (Wæver, 1998, s. 725-726).

Wæver'in literatürdeki Batı-merkezcilik eleştirilerine katkı sunan çalışmasının bir benzeri, 2000 yılında Ersel Aydın ve Julie Mathews tarafından yapılmıştır. Aydın ve Mathews uluslararası ilişkilerin 20 önemli akademik dergisinin yayım uygulamalarına odaklandıkları çalışmalarında, teori çalışımı ve üretimi konusunda disiplinde keskin bir ayırım olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ana akım teorilerin Batı-merkezciliğine yönelik eleştirileri destekleyen bulgular ortaya koyan Aydın & Mathews, disiplinde Batılı akademisyenlerin teori üretmekle geriye kalan akademisyenlerin ise teoriyi tüketmekle görevli olduğu hiyerarşik bir düzenin olduğunu ifade etmiştir. ABD başta olmak üzere Kanada, Batı Avrupa, İsrail ve Avustralya'yı kapsayan bir merkezde yer alan akademisyenlerin ve ABD merkezli dergilerin teoriye ilişkin çalışmalar üzerinde hegemonyası olduğunu ortaya koyan Aydın & Mathews, dünyanın geri kalanında yaşayan akademisyenlerin merkezde üretilmiş teorileri test eden örnek olay analizlerine ağırlık verdiği ve ülkelerinde yayımlanan dergilerde teori çalışmalarının çok az yer kapladığı sonucuna ulaşmıştır (Aydın & Mathews, 2000, s. 297). 2005 yılında Breuning, Bredehoft & Walton tarafından yapılan ve International Studies Quarterly, International Organization ve World Politics'teki makalelerin veri olarak kullanıldığı çalışmada disiplinde dar görüşlü ve ABD'yi merkez alan bir teori çalışma ağının hâkim olduğu sonucuna ulaşmıştır (Breuning vd., 2005).

Uluslararası ilişkiler disiplininin ve özelinde teorilerinin Batı-merkezciliği eleştirilerine 59 uluslararası ilişkiler dergisindeki ve 20.000'den fazla akademik makalenin

alıntı verilerini inceleyerek katkı sunan Kristensen (2012), disiplinin etki değeri yüksek dergilerinin teori çalışmaları konusunda iş bölümüne gittiği (neoliberalizm/International Organizations, realizm/International Security, konstrüktivizm ve eleştirel teori/Millennium) ve uluslararası ilişkiler teorilerine ilişkin akademik iletişimin ABD merkezli dergiler etrafında döndüğü sonucuna ulaşmıştır. Vogelaar, Kristensen & Lohaus tarafından yapılan başka bir araştırmada ABD, Avrupa, Büyük Britanya, Şili, Meksika, Brezilya, Güney Afrika, Çin, Tayvan ve Japonya merkezli 14 dergide İngilizce, Çince, İspanyolca, Japonca ve Portekizce yayımlanan 1.995 makale veri olarak kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ortaya çıkan bulgular, uluslararası ilişkiler disiplininde ana akım olarak adlandırılan Batı-merkezci teorilerin evrensellik iddialarına yönelik eleştirilerin artmasına, Batı-dışı teorilere duyulan ihtiyaç konusunda genel bir kabul olmasına ve küresel uluslararası ilişkiler fikrine yönelik tartışmalar derinleşmesine rağmen disiplinde hala hiyerarşik iş bölümünün ve hegemonik yapının sürdüğünü ortaya koymuştur. Araştırmanın bulguları, teorinin hala Batı merkezli dergilerde ve Batılı akademisyenler tarafından daha fazla çalışılan bir alan olmaya devam ettiğini, Batı merkezli dergilerin teori geliştirme çalışmalarına daha fazla yer ayırırken Batı merkezli olmayan dergilerin teoriyi test eden örnek olay çalışmalarına ağırlık verdiğini, Batı-dışı teori geliştirme çabalarının Batı merkezli dergilerin yanı sıra şaşırtıcı şekilde Şili, Meksika, Brezilya, Güney Afrika, Çin, Tayvan ve Japonya merkezli dergiler de kendine yeterince yer bulamadığını ortaya koymuştur (Vogelaar vd. 2022, s. 9-13). Bu nedenle uluslararası ilişkilerin çok da uluslararası olmamaya devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Uluslararası ilişkiler disiplini ve özelinde teorileri ile ilgili akademik makaleleri veri olarak kullanarak yapılan analizlerin bir bölümü de ulusal analizlere dayanmaktadır. Örneğin Drulák & Druláková uluslararası ilişkiler disiplininin Çekya'daki durumuna ilişkin yaptıkları çalışmada, Çek uluslararası ilişkiler dergilerinde yayımlanan teori konulu makalelerde Amerikalı akademisyenlerin ve Batı-merkezli teorilerin ön plana çıktığı sonucuna ulaşmıştır (Drulák & Druláková, 2000, s. 265-268). Tickner (2003, s. 341), Latin Amerika'daki 5 uluslararası ilişkiler dergisinde yayımlanan makaleleri veri olarak kullandığı çalışmada, Latin Amerika'daki siyasal ve ekonomik gelişmeleri analiz etmede ana akım uluslararası ilişkiler teorilerine alternatif olarak hibrit teorilerin ve bağımlılık teorisinin ön plana çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Tow (2015), Australian Journal of Political Science dergisindeki akademik makaleleri veri kullanarak yaptığı araştırmasında, 2000'li yıllarla birlikte post-pozitivist teorilere odaklanan çalışmaların sayısının arttığı ve pozitivist teorilere karşı alternatif bir dilin geliştiğini ifade etmiştir. Milani (2021, s. 617) ise Brezilya merkezli uluslararası ilişkiler dergilerindeki akademik makaleleri analiz ettiği araştırmasında ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinin hegemonik konumuna eleştirel yaklaşan çalışmaların varlığına rağmen Batı-merkezli teoriler üzerinden yapılan analizlerin ağırlıklı yer kaplamaya devam ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Uluslararası ilişkiler müfredatlarını, kitaplarını, makalelerini, yüksek lisans veya doktora tezlerini veri olarak kullanıp ulusal düzeyde doküman analizi sunan çalışmalar, Türkiye'de uluslararası ilişkiler teorilerinin nasıl çalışıldığını anlama adına önemli bulgular sunmuştur. Örneğin Bilgin (2005), The Turkish Yearbook of International Relations ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makaleleri veri olarak kullandığı araştırmasında, merkezin teori ürettiği çevrenin ise teoriyi tükettiği iş bölümü göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'deki uluslararası ilişkiler çalışmalarının nerede konumlandırılabileceğini analiz etmiştir. İki dergideki yayımlanan makalelerin ağırlıklı olarak ABD merkezli kavram ve teorilerden yararlanan örnek olay çalışmaları olduğunu ifade eden Bilgin, Türkiye'deki uluslararası ilişkiler çalışmalarının çevrede yer aldığı sonucuna ulaşmıştır (Bilgin, 2005, s. 8-10). Keyman & Ülkü (2007) tarafından yapılan ve Türkiye'de eğitim veren 42 uluslararası ilişkiler bölümünün müfredatlarının veri olarak kullanıldığı araştırmada ilgili müfredatların dersler bazında yeterlilikleri analiz edilmiş ve müfredatların uluslararası ilişkiler teorileri dersi bazında yeterliliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aydınlı & Mathews (2008), Türkiye’de özgün bir uluslararası ilişkiler teorisi geliştirme çabalarını ve bu çabalar önündeki zorlukları ele aldıkları çalışmalarında Olaylarla Türk Dış Politikası (Prof. Dr. Mehmet Gönlübol), Stratejik Derinlik (Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu) ve Turkish Foreign Policy (Prof. Dr. Baskın Oran) kitaplarından veri olarak yararlanmıştır. Köstem (2015, s. 64), Uluslararası İlişkiler Teorileri adlı kitabı incelediği ve veri olarak kullandığı çalışmasında, Türkiye’de özgün teori inşasına ilişkin fırsatları ve problemleri ele almış ve Türk akademisinin büyük teorik tartışmalar kısır döngüsünden çıkıp özgün nitelikli teorik çalışmalara yönelmesi değerlendirmesinde bulunmuştur. İşeri & Esentürk (2016, s. 29), 2009-2015 tarihlerinde SSCI kapsamında indekslenen Avrupa ve Ortadoğu bölgeleriyle ilgili dergilerde yayımlanan Türkiye adresli makaleleri veri olarak kullandıkları araştırmalarında, Türk akademisyenlerin ağırlıklı olarak örnek olay analizine yöneldiği, saf teori çalışmaya mesafeli yaklaştığı ve bununla küresel anlamda uluslararası ilişkiler bilgisi üretimine katkı sunmaya engel olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aydınli & Biltekin (2017, s. 272), dört dergide yayımlanan 251 uluslararası ilişkiler makalesine dayandırdıkları çalışmalarında Türk araştırmacıların teori odaklı makalelere ilgi duyduklarını ancak “saf teori” çalışmalarına ve bununla bağlantılı olarak küresel teori tartışmalarına nadiren katıldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Sula vd. (2023) tarafından Türkiye’deki uluslararası ilişkiler lisans ve yüksek lisans müfredatlarına, Türkiye’de uluslararası ilişkiler disiplininin durumu ve gelişiminin tartışıldığı çalıştay ve kongrelerin raporlarına ve akademik makalelere dayandırılarak yapılan araştırmada, Türkçe literatürdeki ve uluslararası ilişkiler eğitimindeki metodolojik ve teorik eksiklikler derinlemesine analiz edilmiştir. Sula (2022, s. 139), Türkiye’de yayımlanan ve Türk akademik indeksi ULAKBİM’de taranan makalelere dayandırdığı başka bir çalışmasında ise Türk uluslararası ilişkiler topluluğunda teori geliştirme ve metodolojik netlik konusunda ciddi eksiklikler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özkoç & Çağlayan (2023) tarafından yapılan ve Türkiye’deki üniversitelerde 2000-2020 yılları arasında yayımlanan 1.415 uluslararası ilişkiler tezinin veri olarak kullanıldığı araştırmada ise, Türkiye’de uluslararası ilişkiler teorileri alanında yazılan tez sayısı 58, örnek olay analizinde teoriden yararlanan tez sayısı 634 olarak tespit edilmiştir.

Doküman analizi yöntemini kullanarak Türkiye’de uluslararası ilişkiler teorilerinin nasıl çalışıldığına dair gerçekleştirilen akademik çalışmalar, Türk uluslararası ilişkiler camiasının yörüngesini belirlemek adına önemli ipuçları sunmaktadır. Gerek tezleri gerek bölüm ve anabilim dalı müfredatlarını gerekse kitap veya makaleleri veri olarak kullanan bu çalışmalar, küresel ölçekteki teori tartışmalarına Türkiye’den nasıl bir katkı sunulduğuna ilişkin çeşitli bulgular ortaya koymaktadır. Türkiye’de uluslararası ilişkiler teorilerinin nasıl çalışıldığına ilişkin var olan literatüre katkı sunmayı amaçlayan bu araştırmada, akademik makaleler veri olarak kullanılmaktadır. Çalışmanın bir sonraki kısmında söz konusu veriler bağlamında ortaya çıkan bulgulara yer verilmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi ve Tasarımı

Bu çalışma kapsamında nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Doküman analizi, belirli bir amaç, varsayımlar ve hedef kitlesi doğrultusunda yazılan ve basılı veya elektronik ortamda yayımlanmış belgeleri, titizlikle ve sistematik olarak analiz etmeye olanak sağlayan nitel bir araştırma yöntemidir (Wach, 2013, s. 1). Uzun yıllar boyunca antropoloji, kütüphanecilik, tarih gibi disiplinlerin tekelinde olan (Mogalakwe, 2006, s. 222) doküman analizi, son yıllarda sosyal bilimlerde diğer daha geniş uygulama alanı bulan araştırma yöntemlerinden biridir. Dokümanların ayırt edici özelliği yazılı bir metne sahip olmaları kabul edilmekle birlikte (Scott, 1990, s. 2) gelişen iletişim teknolojilerine paralel olarak görsel ve işitsel niteliği olan eserler de doküman kategorisi içerisine dahil edilmiştir. Bu kapsamdan hareketle yazılı olarak basılan veya elektronik ortamda yer alan kitapları, dergileri, makaleleri, mektupları, anayasa ve yönetmelikleri, yasal metinleri, gazeteleri, filmleri, resimleri, haritaları, anıları, ses kayıtlarını, videoları ve benzeri birçok unsuru doküman kategorisi içerisinde saymak mümkündür (Bowen, 2009, s. 27-28).

Doküman analizi, yazılı, görsel veya işitsel belgelerden veri elde etmeye, bu verileri araştırma probleminden hareketle yorumlamaya ve çıkarımlarda bulunmaya olanak tanıyan bir araştırma yöntemidir. Bu çalışma kapsamında belirlenen dergi örneklemini çerçevesinde uluslararası ilişkiler teorilerini konu edinen akademik makaleler taranmıştır. Tarama sonucunda elde edilen veriler sayısallaştırılarak yorumlanmış ve analiz edilmiştir. Söz konusu makalelerin analiz edilmesiyle Türkiye’deki uluslararası ilişkiler teorileri çalışmalarının genel bir görüntüsünün çıkarılması amaçlanmıştır. Türkiye’de yayımlanan uluslararası ilişkiler teorileri konulu akademik yayımların Batı-merkezci/Batı-dışı/Batı-sonrası tartışmasındaki ve teori üretimi/teori tüketimi ikilemindeki istikameti gözlemlenmeye, merkez-çevre ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda nereye yerleştirilebileceği açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Çalışma Kapsamında Veri Elde Edilen Dergilere İlişkin Künye

Dergi Adı	İlk Yayın Yılı	Veri Tabanı	Tema Başlığı	İndeks Grubu	Atıf Göstergesi (JCI)/2023	Basım Yeri/Merkez
All Azimuth	2012	WoS	Uluslararası İlişkiler	ESCI	0,59	Ankara
Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	2001	WoS	Alan Çalışmaları	ESCI	0,04	Ankara
Bilig	1996	WoS	Alan Çalışmaları	SSCI	0,15	Ankara
Ege Akademik Bakış Dergisi	2001	WoS	Ekonomi	ESCI	0,13	İzmir
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi	2006	WoS	Ekonomi	ESCI	0,09	Eskişehir
Gazi Akademik Bakış	2007	WoS	Beşeri Bilimler/Çok Disiplinli	ESCI	0,08	Ankara
İnsan ve Toplum	2011	WoS	Sosyal Bilimler, Disiplinlerarası	ESCI	0,05	İstanbul
Insight Turkey	1999	WoS	Siyaset Bilimi	ESCI	0,21	Ankara
Siyasal: Journal of Political Sciences	1983	WoS	Siyaset Bilimi	ESCI	0,07	İstanbul
Uluslararası İlişkiler Dergisi	2004	WoS	Uluslararası İlişkiler	SSCI	0,31	Ankara

Bu araştırma kapsamında gerekli olan veriler, ilgili literatür göz önünde bulundurularak odaklanılan akademik makalelerden elde edilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın analiz birimi, akademik makalelerdir. İlgili akademik makalelerin yayımlandığı dergilerin belirlenmesinde bir arada yer alma koşulunu barındırması gereken üç temel ölçüt kullanılmıştır. Bunlardan ilki akademik derginin niteliğine ilişkin bir ölçüt olarak kabul edilen indekslenmedir. Bilimsel iletişimin ve iletimin en temel unsurlarından biri olan akademik makalelerin yayımlandıkları dergiler, uluslararası veya ulusal düzeyde belirlenmiş çeşitli bilimsel standartlara göre sınıflandırılmaktadır. Türkiye ölçeğinde düşündüğümüzde TR Dizin, uluslararası ölçekte düşündüğümüzde ise Web of Science (WoS) veya Scopus gibi veri tabanlarında indekslenme akademik dergilerin niteliğini ifade eden bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Çalışmaya veri sağlayan akademik makalelerin yer aldığı dergilerin WoS veri tabanında yer alan Social Science Citation Index (SSCI), Emerging Source Citation Index (ESCI), Social Citation Index Expanded (SCI-Expanded), Science Citation Index (SCI), Arts and Humanities Citation Index (AHCI) gibi uluslararası indeks gruplarında taranması ilk ölçütü ifade etmektedir. İkinci ölçüt derginin doğrudan uluslararası ilişkiler teması taşıması veya başka alanların yanı sıra uluslararası ilişkiler alanındaki akademik çalışmaları da yayım sürecine kabul etmesi olmuştur. Dergilerin belirlenmesine ilişkin kullanılan üçüncü ve son ölçüt olarak ise derginin yayım merkezinin Türkiye olması belirlenmiştir.

Yukarıda ifade edilen ölçütler bağlamında öncelikle Türkiye merkezli 10 akademik dergi belirlenmiştir. Bu dergiler; All Azimuth, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Bilig, Ege Akademik Bakış, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Gazi Akademik Bakış Dergisi, İnsan ve Toplum Dergisi, Insight Turkey, Siyasal: Journal of Political Sciences ve Uluslararası İlişkiler Dergisi’dir. Söz konusu dergilerden ikisi doğrudan uluslararası ilişkiler, ikisi siyaset bilimi, ikisi alan çalışmaları, ikisi ekonomi, biri beşeri

bilimler/çok disiplinli biri ise sosyal bilimler/disiplinlerarası teması başlığı altında sınıflandırılmıştır.

Çalışma kapsamında veri elde edilen söz konusu 10 akademik dergi, farklı yıllarda yayım hayatına başlamıştır. Bu nedenle araştırma kapsamına giren dergilerin ilk basım yılı için, ilgili derginin kendi internet sitesinde yer alan bilgi referans olarak alınmıştır. Örneğin ilk sayısı 1983 yılında yayımlanan ve Türkiye'nin en eski akademik dergilerinden biri olan İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 2017 yılının ikinci yarısında isim değiştirerek Siyasal: Journal of Political Science adını almıştır. Derginin WoS veri tabanındaki ilk sayı bilgisi isim değişikliğinin olduğu 2017 yılı olarak gösterilmekle birlikte hem derginin sosyal bilimlerdeki köklü birikiminin göz ardı edilmemesi hem de çalışmaya daha fazla veri girişi sağlanması adına bu çalışmada 1983-2017 yılları arasındaki makaleler de veri olarak kullanılmıştır. Ayrıca Tablo 1'de gösterildiği üzere araştırma kapsamında veri elde edilen dergilerden iki tanesi SSCI, sekiz tanesi ise ESCI indeksinde taranmaktadır. Ayrıca dergilerin yayım yeri olarak Ankara altı dergi ile başı çekmekte olup onu iki dergi ile İstanbul, birer dergi ile ise İzmir ve Eskişehir takip etmektedir.

Tablo 2. Çalışma Kapsamında Veri Elde Edilen Dergilerdeki Makale Sayıları

Dergi Adı	Cilt Sayısı	Makale Sayısı	Uluslararası İlişkiler Konulu Makale Sayısı	Uluslararası İlişkiler Temalı Makale Oranı
All Azimuth	24	141	131	%92,9
Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	45	322	278	%86,3
Bilig	107	1258	144	%11,4
Ege Akademik Bakış Dergisi	72	863	43	%4,9
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi	45	558	22	%3,9
Gazi Akademik Bakış	33	465	180	%38,7
İnsan ve Toplum	38	310	27	%8,7
Insight Turkey	96	1077	880	%81,7
Siyasal: Journal of Political Sciences	71	597	160	%26,8
Uluslararası İlişkiler Dergisi	80	514	498	%96,8
Toplam	611	6105	2363	%38,70

Çalışma kapsamına hangi dergilerin dahil edileceğinin yukarıda ifade edilen ölçütler bağlamında belirlenmesinin ardından ikinci aşamada ilgili dergilerdeki toplam 6.105 akademik makale taranmıştır. Bu makalelerin hangi bilim alanı içinde yer aldığı konusunda öncelikle makalenin yazarının veya yayımlanan derginin bir belirleme yapıp yapmadığı dikkate alınmıştır. Eğer makalenin hangi bilim alanına dahil olduğuna dair belirgin bir ifade yoksa, çalışmanın konusunun bir uluslararası ilişkiler konusu olup olmadığı Tablo 3'te gösterilen ve Teaching, Research and International Policy (TRIP) araştırması kapsamında uluslararası ölçekte uygulanan ankette yer alan başlıklar referans alınarak araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle çalışma kapsamına giren dergilerde yayımlanan 6.105 makaleden 2.363 tanesinin uluslararası ilişkiler bilim alanına dahil olduğu tespit edilmiştir. Ardından uluslararası ilişkiler konulu makaleler içerisinde uluslararası ilişkiler teorileri alt temalı makaleler tespit edilmiştir. Bu tespit sırasında 2.363 makalenin her biri içerik bakımından değerlendirilmiştir. Makalelerin tespitinde öncelikle yazar veya dergi tarafından ilgili makalenin uluslararası ilişkiler teorisi makalesi olarak belirlenip belirlenmediğine bakılmış ve sonra içeriğe yönelinmiştir. Eğer yazar veya dergi tarafından çalışmanın bir uluslararası ilişkiler teorisi makalesi olduğu açıkça ifade edilmemişse çalışmanın başlığı ve anahtar kelimeleri taranmış ve ardından makalenin içeriğine yönelinmiştir. Makalenin başlığında veya anahtar kelimelerinde somut bir teori vurgusuna ulaşılamaması durumunda doğrudan makalenin içeriğine yönelinmiş ve çalışmanın bir teori makalesi olup olmadığı giriş ve gelişme bölümü bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın problemi ile ilgili doğru veriye ulaşabilmek adına örneklemin belirlenmesinde temel bir sınırlılık koyulmuştur. Taranan dergilerde yer alan kitap incelemesi, editöre mektup, editöryal giriş, konferans tutanakları, yuvarlak masa notları,

kısa notlar, röportajlar araştırmanın örnekleme dahil edilmemiştir. Öte yandan araştırma kapsamına giren dergilerin kimi sayılarına gerek ilgili derginin sitesinde gerekse Wos veri tabanında ulaşılmaması çalışma açısından zorunlu bir sınırlılığa neden olmuştur. Insight Turkey dergisinin 2003 yılında yayımlanan 5. cildine ve Ege Akademik Bakış dergisinin ise 2001 yılında yayımlanan ilk cildine elektronik veya basılı ortamda ulaşılamaması nedeniyle söz konusu ciltlerde yer alan tüm makaleler örneklem dışında tutulmak zorunda kalınmıştır.

Araştırmaya örneklem teşkil eden akademik yayımların kimisi sadece uluslararası ilişkiler teorisi içerikli olmakla birlikte kimisi çok konulu bir içeriğe sahiptir. Örneğin bir makale aynı anda Türk dış politikası ve uluslararası ilişkiler teorisi konularını ya da Türk dış politikası, uluslararası güvenlik ve uluslararası ilişkiler teorisi konularını içerebilmektedir. Bu tip örneklerde ilgili makale, teoriye yüzeysel olarak değinme ve analizde teorinin varsayımlarından yararlanma ölçütü dikkate alınarak sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Teoriye literatür taraması kısmında veya makalenin devamında yüzeysel olarak değinen ve analizlerinde teorik bir kapsam olmayan yayımlar çalışmanın örnekleme içerisine dahil edilmemiştir. Nesnelden öznel doğru ilerleyen bu değerlendirme kapsamında 2.363 uluslararası ilişkiler makalesinin 354'ünün uluslararası ilişkiler teorileri konulu olduğu bulgusuna ulaşılmış ve çalışmanın örneklemini bu makaleler oluşturmuştur.

4. Bulgular

Çalışma kapsamında 10 dergide yer alan toplam 2.363 uluslararası ilişkiler akademik makalesi taranmıştır. Söz konusu makalelerden uluslararası ilişkiler teorileri alanına dahil olanlar belirlenmiştir. Çalışmanın örneklemini teşkil eden ve uluslararası ilişkiler teorileri alanına dahil olan bu makalelere ilişkin bulgular aşağıda sıralanmış ve sırasıyla analiz edilmiştir.

4.1 Uluslararası İlişkiler Makalelerinin Konu Bazında Dağılımı

Araştırma kapsamında taranan dergilerde uluslararası ilişkiler ana temasına dahi olan akademik makaleler öncelikle konu bazlı bir sınıflandırmaya tutulmuştur. Bir akademik makalenin iki veya daha fazla konuyu aynı anda içermesi mümkündür. Örneğin bir makale hem uluslararası hukuk hem de bununla bağlantılı olarak Türk dış politikasını veya insan haklarını konu edinebilmektedir. Bu durum sınıflandırma konusunda ister istemez öznel bir değerlendirmeyi de beraberinde getirmektedir. Araştırma kapsamında karşılaşılan iki veya daha fazla konu içeren makale örneklerinin hangi konu başlığı altına dahil edileceği şu şekilde belirlenmiştir. Öncelikle makale yazarının çalışmasını hangi konu başlığına dahi ettiği temel ölçüt alınmış ve bununla ilgili bir tanımlama olup olmadığına bakılmıştır. Eğer bir tanımlama yoksa öncelikle anahtar kelimeler ve çalışmanın başlığı incelenmiştir. Bu incelemede çalışmanın konusu ile ilgili yeterli bilgi vermiyorsa çalışmanın içeriğinde hangi konunun ağır bastığı değerlendirilmiş ve çalışmanın konusu belirlenmiştir.

Tablo 3. Uluslararası İlişkiler Makalelerinin Konu Bazında Dergilere Göre Dağılımı²

Konular	Dergiler										
	All Azimuth	Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	Bilgi	Ege Akademik Bakış Dergisi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi	Gazi Akademik Bakış	İnsan ve Toplum	Insight Turkey	Siyasal: Journal of Political Sciences	Uluslararası İlişkiler Dergisi	TOPLAM
Uluslararası İlişkiler Disiplini Tarihi	17	1	-	-	1	4	1	-	6	25	55
Kalkınma Çalışmaları	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	4
Uluslararası İlişkilerde Cinsiyet Çalışmaları	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	4
İnsani Güvenlik	1	7	-	1	1	1	-	8	4	7	31
İnsan Hakları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Uluslararası Örgütler	2	-	1	5	-	11	-	23	6	14	68
Uluslararası Hukuk	-	19	2	2	-	2	-	10	9	30	74
Amerikan Dış Politikası	6	-	-	-	-	5	-	39	8	12	68
Karşılaştırmalı Dış Politika	2	6	2	1	-	2	-	10	1	3	28
Uluslararası Politik Ekonomi	3	15	9	3	4	2	1	18	9	23	90
Uluslararası İlişkiler Teorileri	52	18	9	7	6	39	1	36	32	154	354
Türk Dış Politikası ³	9	51	36	3	-	40	4	336	17	84	631
Belirli Bir Bölgenin veya Ülkenin Uluslararası İlişkileri	6	24	26	6	2	34	8	259	30	40	466
Diğer ⁴	14	14	51	3	2	25	8	67	21	46	251
Avrupa Çalışmaları/ Entegrasyonu	4	110	8	12	4	5	1	53	9	34	248
Uluslararası Güvenlik	14	10	-	-	2	10	2	21	5	24	87
Toplam	131	278	144	43	22	180	27	880	160	498	2363

Tablo 3'te görüleceği üzere Türkiye'de uluslararası ilişkiler makalelerinin konu bazında dağılımında Türk dış politikası çalışmaları açık ara ilk sırada yer almaktadır. Onu belirli bir bölgenin/ülkenin uluslararası ilişkilerini ele alan çalışmalar izlemektedir. Bu konu başlığı altında özellikle Ortadoğu, Avrupa ve ABD siyasetine ve uluslararası ilişkilerine yönelik çalışmaların ağırlıkta olduğu Asya, Güney Amerika çalışmalarının ise ikinci planda kaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum belirli bir bölge veya ülke ile ilgili çalışmalar söz konusu olduğunda akademisyenlerin ilgisini çoğunlukla Türkiye dış siyaseti ile doğrudan etkileşimde olan alanların çektiğini göstermektedir. Uluslararası ilişkiler makalelerinin konu bazında dağılımında üçüncü sırada ise uluslararası ilişkiler teorileri yer almaktadır.

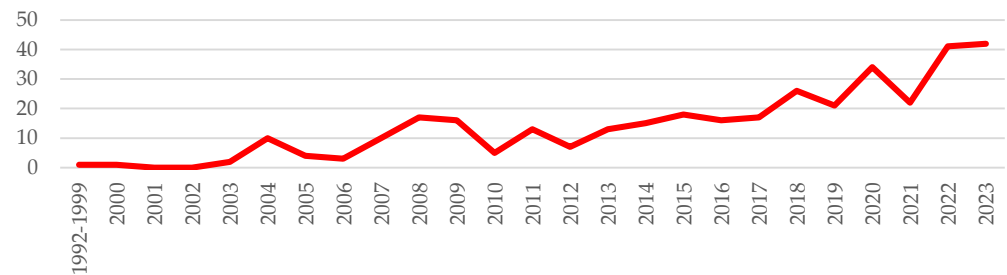
Araştırma kapsamında elde edilen veriler, Türkiye'deki akademik dergilerde yayımlanan uluslararası ilişkiler teorileri makalelerinde son 10 yılda önemli bir artış

² Konu başlıklarının belirlenmesinde Institute for the Theory and Practice of International Relations at the College of William and Mary tarafından yürütülen ve Teaching, Research and International Policy (TRIP) araştırması referans alınmıştır. Araştırma kapsamında 2004 yılında bu yana belirli aralıklarla dünyanın dört bir yanındaki uluslararası ilişkiler akademisyenlerine anket uygulanmış ve çalışmada yer alan sorulardan biri "uluslararası ilişkilerdeki temel çalışma alanınız nedir?" olmuştur. İlgili soruya verilen cevaba ilişkin oluşturulan konu başlıkları listesi, bu çalışma için referans olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Teaching, Research & International Policy, 2024.

³ Ankete katılan tüm akademisyenler için bulundukları ülkelerin ismi soru şıklarında belirtilmiştir. Bu kapsamdan hareketle Türkiye'den ankete katılan akademisyenler için "Türk Dış Politikası" konu başlığı eklenmiştir.

⁴ Teaching, Research and International Policy (TRIP) araştırması kapsamında uygulanan ankette yer alan ve diğer başlığı altında ifade edilen konular, uluslararası tarih, uluslararası çevre siyaseti, uluslararası ilişkiler ve din, uluslararası etik, uluslararası/küresel sağlık, küresel sivil toplumdur.

yaşandığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda son 10 yılda teorilerden yararlanan, mevcut teorileri inceleyen veya geliştiren, yeni bir teori ortaya koyan ve meta teorik değerlendirmeler sunan çalışmalar konusunda literatürde önemli bir birikim oluşmuştur. Türkiye’deki genç kuşak uluslararası ilişkiler akademisyenlerinin küresel düzeydeki teorik tartışmalara olan ilgisinin ve dahlinin her geçen yıl giderek artmasının bu birikimin oluşmasında önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle Türkiye’deki uluslararası ilişkiler akademik topluluğunun, son 40 yılda uluslararası ilişkiler teorilerinin Batı-merkezciliği, Batı-dışı veya Batı-sonrası teoriler ve küresel uluslararası ilişkiler tartışması üzerine oluşan yazını, pozitivist ve post-pozitivist teorilerin mevcut uluslararası ilişkiler olay ve olgularını açıklamadaki rolü üzerine yapılan güncel tartışmaları takip ettiğini ve bu tartışmalara katkı sunma noktasında çaba sergilediğini söylemek mümkündür.



Grafik 1. Uluslararası İlişkiler Teorileri Makalelerinin Yıllara Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında taranan 10 dergi içerisinde hem oransal hem de sayı olarak en fazla uluslararası ilişkiler teorileri makalesine yer veren dergiler, uluslararası ilişkiler tema başlığı altında yayım yapan All Azimuth ve Uluslararası İlişkiler dergileridir. Söz konusu iki derginin uluslararası ilişkiler ana teması altında yayım hayatına devam etmesinin ve bu anlamda spesifik bir temaya yoğunlaşmasının, uluslararası ilişkiler teorileri konulu çalışma yapan akademisyenlerin yayım yapma konusunda öncelikli tercihleri arasında yer almalarına neden olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca All Azimuth ve Uluslararası İlişkiler dergilerinin -çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylandırılacağı üzere- teori çalışmaları konusunda özel sayılar çıkarmalarının, çalıştaylar düzenlemelerinin ve bu bağlamda değerlendirildiğinde küresel düzeydeki teori tartışmalarına katılımı teşvik edici bir yayım politikası izlemelerinin, son 10 senede araştırmaya konu olan dergilerde uluslararası ilişkiler teorileri konulu makalelerin sayısında artış yaşanmasına katkı sunduğu söylenebilir.

Tablo 4. Uluslararası İlişkiler Teorileri Makalelerinin Oranı

Dergi Adı	Uluslararası İlişkiler Temalı Makale Sayısı	Uluslararası İlişkiler Teorileri Temalı Makale Sayısı	Uluslararası İlişkiler Teorileri Temalı Makale Oranı
All Azimuth	131	52	%39,6
Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	278	18	%6,4
Bilig	144	9	%6,2
Ege Akademik Bakış Dergisi	43	7	%16,2
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi	22	6	%27,2
Gazi Akademik Bakış	180	39	%21,6
İnsan ve Toplum	27	1	%3,7
Insight Turkey	880	36	%4,0
Siyasal: Journal of Political Sciences	160	32	%20
Uluslararası İlişkiler Dergisi	498	154	%30,9
Toplam	2363	354	%14,9

Tablo 4’te görüleceği üzere araştırmaya konu olan ve doğrudan uluslararası ilişkiler temasına sahip olmamakla birlikte uluslararası ilişkiler konulu makaleleri de yayım kapsamına dahil eden diğer 8 dergi arasında Siyasal: Journal of Political Sciences, Gazi Akademik Bakış ve Insight Turkey yayımlanan uluslararası ilişkiler teorileri konulu makale sayısı ile ön plana çıkmaktadır. 1983 yılında yayım hayatına başlayan Siyasal: Journal of Political Sciences dergisinde uluslararası ilişkiler teorileri konulu makalelere ilişkin 2000’li yıllara yayılan düzensiz bir dağılım vardır. Örneğin derginin 2009 yılındaki sayılarının tümünde 6 uluslararası ilişkiler teorileri konulu makale yer alırken, 2010, 2011, 2012, 2017 ve 2021 yılında yayımlanan sayılarında hiç teori makalesi yer almamıştır. 2007 yılında yayım hayatına başlayan Gazi Akademik Bakış dergisinde uluslararası ilişkiler teorileri konulu makale sayısında 2017-2023 yılları arasında bir yığılma (30 makale) görülmektedir. Dikkat çekici bir diğer örnek ise 1999 yılında yayım hayatına başlayan ve yayım politikasında özellikle Türk iç ve dış politikası, küresel meseleler, Ortadoğu, Balkanlar, Kafkasya ve Avrupa siyaseti üzerine konulara ağırlık veren Insight Turkey dergisidir. Siyaset Bilimi teması dahilinde yayım yapan derginin tüm sayılarında toplam 880 uluslararası ilişkiler makalesi yer almasına rağmen dergideki 36 olan uluslararası ilişkileri teorileri konulu makale sayısı, oldukça düşük bir orana tekabül etmektedir. Bununla birlikte söz konusu makalelerden 27 tanesinin 2014-2023 yılları arasındaki sayılarda yer alması, Türkiye’de son 10 yılda teori çalışımı konusunda gözle görünür bir artış olduğu argümanını desteklemektedir.

4.2. Merkez-Çevre İlişkisi Bağlamında Türkiye’deki Teori Yayınları

Uluslararası ilişkiler sadece ele aldığı konular ve konuları ele alış şekli ile değil, disiplinin nasıl ortaya çıktığı ve geliştiğine yönelik anlatı, neyin teori olup neyin olmadığına karar verilmesi, hangi kavramın uluslararası ilişkilere ait olduğuna hangisinin olmadığına yönelik tespit, araştırma konularının nasıl ve hangi yöntemle çalışılması gerektiğinin belirlenmesi ile de Batı-merkezli bir disiplin olagelmıştır. Uluslararası ilişkiler bilgisinin merkezden çevreye ihracına süreklilik kazandıran ve ihracın normalmiş gibi kabul görmesine neden olan bu hegemonik durum, disiplinde hiyerarşik bir iş bölümünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası ilişkiler teorileri bağlamında değerlendirildiğinde bu hiyerarşik iş bölümü, merkezin teoriyi ürettiği çevrenin ise üretilen teorileri örnek olaylar aracılığıyla test ettiği somut bir durumu ortaya çıkarmıştır. Son çeyrek asırda birçok nitel ve nicel akademik çalışmanın konusu olan bu iş bölümü, Batı’nın disiplin üzerindeki hegemonyasını sürdürmesine ve disiplinin dar görüşlü bir yapı arz etmesine olanak sağlamıştır (Holsti, 1985; Aydınli & Mathews, 2000; Tickner, 2003; Dankbaar, 2012; Wemheuer-Vogelaar vd., 2016). Söz konusu hiyerarşik iş bölümünde merkezde olan akademisyenin görevi teori üretmekten çevrede olan akademisyene merkez tarafından biçilen rol belirli bir ülke veya bölge ile ilgili alan bilgisi sağlamaktır (Aydınli & Mathews, 2000, s. 297). Alan bilgisi sağlanırken çevre akademisyene düşen rol merkezde üretilen teorileri test etmektir. Bu hiyerarşik iş bölümünün merkezdeki akademisyenler kadar çevredeki akademisyenler tarafından da kabullenilmesi, teori üretimi ve tüketimi konusunda merkez-çevre ilişkisinin sürekli olarak yeniden üretilmesine olanak sağlamıştır (Bilgin, 2005, s. 7). Merkezin yanı sıra çevredeki akademisyenlerin de bu iş bölümünü kabulünde sadece disiplinin Batı-merkezci hegemonik yapısının değil, çevre ülkelerdeki kurumsal, finansal ve siyasal koşulların elverişsizliğinin de etkili rol oynadığını söylemek mümkündür (Acharya & Buzan, 2007, s. 293-301).

Teori çalışımı konusunda merkez-çevre iş bölümü göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’nin bu iş bölümünün neresinde bulunduğu ile ilgili bize en önemli veriyi Türkiye merkezli akademik dergilerde yayımlanan uluslararası ilişkiler teorileri makalelerinde teorinin nasıl çalışıldığı sunmaktadır. Bu konuda Türkiye bazında ilk çalışmayı yapan Bilgin, Türkiye’deki Uluslararası İlişkiler çalışmalarının merkezden diğer bir ifadeyle Batı’dan (ABD ve Batı Avrupa’dan) ödünç alınan kavram ve teorilerle yapıldığı ve bu nedenle söz konusu çalışmaların “çevre”de yer aldığı sonucuna ulaşmıştır (Bilgin, 2005,

s. 10). Bilgin'in ardından yapılan benzer çalışmalar da bu sonucu destekler nitelikte bulgular ortaya koymuştur. Söz konusu çalışmalarda, Türkiyeli akademisyenlerin eldeki veriye uygun teori geliştirmek yerine mevcut teoriye uygun veri toplama arayışında olmasının, kendilerini teori geliştirme çabasında olan değil Batı-merkezli teorileri kullanan akademisyenler olarak tanımlamalarının, uluslararası ilişkilere ilişkin teorik bilgilerini Batılı yayımlara dayandırmalarının ve önceliği teoriye değil alan bilgisine (uygulamaya) vermelerinin, Türkiye'de uluslararası ilişkiler teorileri çalışmalarını çevrenin bir parçası haline getirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Aydınlı & Mathews, 2008; Bilgin & Tanrısever, 2009; Aydın & Yazgan 2013; Aydın vd., 2015; Köstem, 2015; İşeri & Esentürk, 2016; Aydın & Biltekin, 2017; Aydın & Dizdaroğlu, 2019).

Tablo 5. Uluslararası İlişkiler Teorileri Konulu Makalelerin Türü

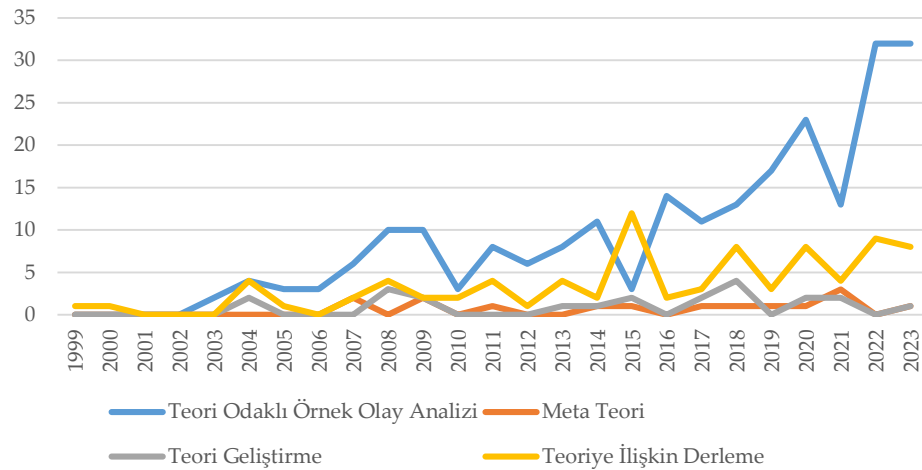
Dergi Adı	Teori Odaklı Örnek Olay Analizi	Teoriye İlişkin Derleme	Teori Geliştirme	Meta Teori	Toplam
All Azimuth	17	21	11	3	52
Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	18	-	-	-	18
Bilig	8	1	-	-	9
Ege Akademik Bakış Dergisi	2	5	-	-	7
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi	2	4	-	-	6
Gazi Akademik Bakış	36	3	-	-	39
İnsan ve Toplum	-	1	-	-	1
Insight Turkey	33	3	-	-	36
Siyasal: Journal of Political Sciences	26	6	-	-	32
Uluslararası İlişkiler Dergisi	90	41	11	12	154
Toplam	232	85	22	15	354

Yukarıda Tablo 5'te görüleceği üzere bu çalışma kapsamında elde edilen veriler, Türkiye'deki uluslararası ilişkiler çalışmalarının çevrede yer aldığına yönelik bulguyu destekler niteliktedir. Araştırma kapsamına giren dergilerde yayımlanan teori çalışmalarının yüzde 65,6'nı teori odaklı örnek olan incelemeleri oluşturmaktadır. Bu çalışmalarda gerek Türkiye gerekse Ortadoğu, Kafkasya, Orta Asya, Avrupa gibi bölgelerdeki gelişmelere ilişkin alan bilgisinin, Batı-merkezli ana akım teorilerden yararlanılarak sunulduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle belirli bir örnek olay, Batı'dan ödünç alınan teori ve kavramlarla aracılığıyla incelenmiştir. Bu kapsamda araştırma kapsamındaki dergilerde yayımlanan teori makaleleri türü bağlamında ele alındığında merkezin teoriyi ürettiği Türkiye'nin ise tükettiği hiyerarşik ilişki şeklini doğrular nitelikte bir dağılım sergilemiştir. Teorinin nasıl geliştiğini ve temel varsayımlarını değerlendiren derleme makalelerin oranı yüzde 24 olmakla birlikte söz konusu derlemelerin dörtte üçünü Batı-merkezli teorilerin gelişimine, varsayımlarına ilişkin derlemeler teşkil etmektedir. Araştırma kapsamındaki teori çalışmalarının, Türkiye merkezli özgün teori üretme ve küresel düzeydeki teori üretme çabalarına katkı sunma oranının yüzde 6,2 gibi oldukça düşük bir oranda olması, Türkiye'deki çalışmaların çevrede olduğuna ilişkin önceki bulguları desteklemektedir. Teorilerin altında yatan varsayım kümelerinin geçerliliğini ve tutarlılığını, teori oluşturmak için gerekli ön koşulları ele alan meta teorik çalışmalar ise yüzde 4,2'lik oranla uluslararası ilişkiler teorileri konulu makalelerin içerisinde tür olarak en düşük orana sahiptir. Bu anlamda araştırmaya veri oluşturan makaleler göz önünde bulundurulduğunda her 10 teori çalışmasından sadece 1'i teori geliştirme ve sorgulama sürecine doğrudan katkı sunar bir nitelik sergilemiştir.

Türkiye'de neden bir uluslararası ilişkiler teorisi geliştirme çabası yok sorusu, merkez-çevre arasındaki iş bölümü ve çevrede teori geliştirmede karşılaşılan zorluğun nedenleri göz önünde bulundurularak cevaplanması gereken bir sorudur. Her şeyden önce var olan teoriyi kullanmak yeni bir teori üretme veya geliştirme çabasından her zaman daha kolay ve konfor alanı sağlayan bir süreçtir. Türkiyeli akademisyenlerin eldeki veriye uygun teori geliştirmek yerine mevcut teoriye uygun veri toplama arayışında

olmasına ilişkin bulgu bu anlamda önemli bir açıklayıcıdır (Aydınlı & Biltekin, 2017, s. 272-273). Bunun yanı sıra hiyerarşik iş bölümüne dolayısıyla Batı'nın teori üretme konusunda değişmeyen merkez olduğuna yönelik genel kabul, çevrede konumlanan diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de teori geliştirme çabalarına yönelik kurumsal, finansal ve siyasal destek konusunda görülen eksiklik ilgili soruya verilecek cevabın açıklayıcıları arasındadır (Acharya & Buzan, 2007, s. 293-301).

Grafik 2. Uluslararası İlişkiler Teorileri Konulu Makalelerin Türünün Yıllara Göre Dağılımı



Bununla birlikte Grafik 2’de görüleceği üzere Türkiye’de teori çalışmalarında son 10 yılda görülen artış teoriye ilişkin derleme, meta teori ve teori geliştirme türündeki makalelere kısmen de olsa yansımıştır. Bu artışın yaşanmasında disiplinde Batı-dışı teori, yerli ve özgün teori, Batı-sonrası teori ve küresel uluslararası ilişkiler fikrine yönelik küresel tartışmaların Türkiye’de yavaş yavaş karşılık bulmaya başlaması ve Türkiyeli akademisyenlerin bu tartışmalara dahil olma çabasının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Çalışma kapsamında giren ve doğrudan uluslararası ilişkiler ana temalı iki dergi olan *All Azimuth* ve *Uluslararası İlişkiler* dergisinin küresel teorik tartışmaları takip eden ve dahil olma çabasında olan bir yayım politikası seyretmesi, Türkiyeli akademisyenlerin özgün teorik çalışmalarının yayımlanması sürecine olanak tanımıştır. İhsan Doğramacı Barış Vakfı Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi (CFPPR), Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği (UİK) gibi kurumsal yapıların desteğiyle çıkan bu dergilerin, teori çalışmalarına ilişkin merkez-çevre hiyerarşinin kırılması adına Türkiye özelinde önemli katkı sunduğunu söylemek mümkündür.

4.3. Teori Makalelerinde Batı-Merkezli Teorilerin Hakimiyeti

Uluslararası ilişkiler disiplinin ana akım ve hegemonik konumdaki teorileri Batı-merkezli teorilerdir. Batı-merkezli teoriler, realizm, liberalizm, idealizm, konstrüktivizm, Marksizm, eleştirel teori, post-modernizm, post-yapısalcılık, post-kolonyalizm gibi kökleri Batı felsefesinde, siyaset teorisinde, tarihsel deneyimlerinde ve kültüründe olan teorileri ifade etmektedir. Disiplinin ortaya çıkış ve gelişim sürecinde başat rolü oynayan Batı-merkezli teorilerin, TRIP anketlerinin küresel ölçekte ortaya koyduğu veriler göz önünde bulundurulduğunda disiplin akademisyenlerinin hala en çok başvurduğu ve yararlandığı teoriler olduğunu söylemek mümkündür (Teaching, Research & International Policy, 2024). Batı-merkezli teorilerin evrensellik iddialarına ve hegemonik konumuna yönelik bir sorgulama olarak ortaya çıkan Batı-dışı teoriler ise kökleri Batılı olmayan felsefi ve dini metinlerde, siyasi ve kültürel deneyimlerde olan teorilerdir. Acharya & Buzan’ın sorduğu “neden Batı-dışı uluslararası ilişkiler teorileri yok” (Acharya & Buzan, 2007) sorusunun ardından disiplin literatüründe daha geniş bir tartışma alanı bulan Batı-dışı teoriler, Çin ve Hindistan gibi devletlerin tarih ve deneyimlerinden, İslam,

Konfüçyüsçülük, Taoizm, Budizm gibi inançlardan, Afrika ve Latin Amerika'daki sömüren-sömürülen ilişkisinden kaynağını alan özgün teorilerdir. Batı-sonrası teori ise, küresel uluslararası ilişkiler tartışması bağlamında şekillenen ve uluslararası ilişkiler teorilerinin merkezlessiz, hiyerarşik olmayan, çoğulcu ve diyalog odaklı olarak yeniden inşa edilmesi hedefiyle ortaya çıkan teorilerdir. Bu anlamda Batı-sonrası teoriler, disiplinde Batı-merkezli teorilerin hegemonik konumunun aşılması sürecinde hem Batı'nın hem de Batılı olmayanın birbirini sadece maddi olarak değil aynı zamanda düşünsel olarak inşa ettiği gerçeğinden köklerini almaktadır. Bu anlamda teorinin salt bir coğrafyaya, kültüre veya siyasal deneyime ait olmadığı varsayımını desteklemektedir. Bir diğer ifadeyle küresel uluslararası ilişkiler tartışması ile bağlantılı olan Batı-sonrası teorileri, melez teoriler olarak nitelendirmek mümkündür.

Tablo 6'da görülebileceği üzere araştırmaya veri oluşturan teori makaleleri göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'de en fazla Batı-merkezli teorilerinden yararlanıldığı bulgusuna ulaşılmaktadır. Bu durum Aydınli & Biltekin'in (2017), Türkiyeli akademisyenlerin eldeki veriye uygun teori geliştirmek yerine mevcut teoriye uygun veri toplama arayışında olmasına ilişkin bulgusu ile paralellik arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle Türkiye'nin teori çalışmaları bağlamında çevrede yer aldığı argümanını desteklemektedir. Araştırmaya veri oluşturan 10 dergide yayımlanan makalelerin sadece yüzde 12,4'ü Batı-dışı ve Batı-sonrası teorilerden yararlanmıştır. Batı-merkezli teorilerden yararlanan makaleler ağırlık olarak örnek olay analizine türüne girerken Batı-dışı ve Batı-sonrası teoriler ise teoriye ilişkin derleme türüne girmektedir. Yerli ve özgün bir teori geliştirme çabasına yavaş yükselen sınırlı bir katılım sağlayan Türkiyeli akademisyenler, Batı-dışı ve Batı-sonrası teoriye ilişkin güncel bilgiyi derleme ve literatüre tanıtma çabasına daha fazla katkı sunmuştur.

Tablo 6. Batı-Merkezli/Batı-Dışı/Batı-Sonrası Ayrımından Hareketle Makalelerin Dağılımı

Dergi Adı	Batı-Merkezli Teoriler	Batı-Dışı Teoriler	Batı Sonrası Teoriler (Küresel UİT)	Toplam
All Azimuth	22	18	12	52
Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	18	-	-	18
Bilig	8	1	-	9
Ege Akademik Bakış Dergisi	7	-	-	7
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi	6	-	-	6
Gazi Akademik Bakış	39	-	-	39
İnsan ve Toplum	1	-	-	1
Insight Turkey	36	-	-	36
Siyasal: Journal of Political Sciences	31	1	-	32
Uluslararası İlişkiler Dergisi	142	5	7	154
Toplam	310	25	19	354
Oran	%87,6	%7	%5,4	%100

Küresel ölçekteki teori tartışmalarına katkı sunmaya çalışan akademisyenlerin çalışmalarının yayımlanması noktasında uluslararası ilişkiler ana temalı iki dergi olan All Azimuth ve Uluslararası İlişkiler'in ön plana çıktığını söylemek mümkündür. CFPPR bünyesinde 2012 yılından bu yana yayımlanan All Azimuth dergisi, Batı-dışı teori, yerli ve özgün teori, Batı-merkezli teorileri geliştirme, Batı-sonrası teori ve Küresel Uluslararası İlişkiler fikri çalışmalarına önemli yer ayırmakta ve bu konuda çeşitli çalıştaylar düzenlemektedir. Derginin 2018'da yayımlanan yedinci cildinin birinci sayısının yerli (*homegrown*) uluslararası ilişkiler teorilerine, 2020'de yayımlanan dokuzuncu cildinin ikinci sayısının küresel uluslararası ilişkiler fikri ve Batı-dışı teori çalışmalarına, 2022'de yayımlanan on birinci cildinin birinci sayısının ise küresel uluslararası ilişkiler fikri ve teorisi konularına ayrılması bu anlamda önemli birer örnektir. Ayrıca derginin imtiyaz

sahibi olan CFPPR bünyesinde yapılan çalıştayların⁵ ve yuvarlak masa toplantılarının⁶, Türkiye’de uluslararası ilişkiler teorileri ile ilgili küresel tartışmaları takip eden ve bu tartışmalara katkı sunmaya çalışan akademisyenlerin bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunmasını sağlamasına katkı sunduğunu söylemek mümkündür. Benzer bir durum, UİK’in imtiyaz sahibi olduğu Uluslararası İlişkiler Dergisi için de geçerlidir. Uluslararası İlişkiler dergisinin 2015’te yayımlanan on ikinci cildinin kırk altıncı sayısı Batı-merkezli teorilerin yeniden değerlendirilmesine, 2022’de yayımlanan on sekizinci cildinin yetmişinci sayısı Batı-dışı teori ve küresel uluslararası ilişkiler tartışmalarına, 2022’de yayımlanan on dokuzuncu cildinin yetmiş üçüncü sayısı ontolojik güvenlik teorisine ayrılmıştır. Ayrıca UİK tarafından her yıl düzenlenen Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi’nde Batı-dışı uluslararası ilişkiler teorileri ve küresel ölçekteki teori tartışmaları üzerine panel, sunum ve çalıştaylar gerçekleştirilmiştir (UİK, 2024). Söz konusu kurumsal çabaların, Türkiyeli akademisyenlerin küresel düzeydeki teori tartışmalara ilişkin farkındalığının ve yayım konusundaki olanaklarının artmasına katkı sunduğunu söylemek mümkündür.

4.4. Türkiye’de Teori Çalışmaları Konusunda Liberalizm ve Realizmin Hakimiyeti

Uluslararası arasındaki ilişkileri anlamaya ve açıklamaya yönelik birçok farklı teori olmasına rağmen disiplinin gelişim sürecine özellikle 1980’li yıllara kadar en fazla etki eden iki teorinin liberalizm ve realizm olduğunu söylemek mümkündür. Uluslararası ilişkileri maddi unsurlara odaklanarak analiz eden söz konusu teorilerin Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından ortaya çıkan yeni dünya düzenini açıklamada zorluk yaşadığına yönelik eleştiriler, maddi unsurların yanı sıra kimlik, kültür ve normlar gibi düşünsel ve toplumsal öğelere de uluslararası ilişkiler analizlerinde başat rol atfeden konstrüktivist teorinin disiplin çalışmalarındaki bir “orta yol” olarak yükselişine zemin hazırlamıştır (Küçük, 2009, s. 771). 1990’lı yıllarla birlikte post-pozitivist olarak adlandırılan teorilerin uluslararası ilişkiler analizlerine ve bu bağlamda disiplin çalışmalarına eleştirel bir yaklaşım getirmeleri, 2000’li yıllarla birlikte Batı-dışı teorilerin geliştirilme sürecinin yaşanması, disiplindeki teorik çeşitliliği arttırmıştır. Ancak bu çeşitliliğe rağmen disiplin müfredatlarına, yayımlarına ve akademisyenlerine yönelik yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır ki disiplinde hala en çok ele alınan, referans verilen ve yararlanılan teoriler realizm ve liberalizm olmaya devam etmektedir (Andrews, 2020; Aydınli & Erpul, 2021; Wemheuer-Vogelaar vd., 2022; Oladimeji, 2024).

Tablo 7’de görülebileceği üzere araştırma kapsamında veri olarak kullanılan uluslararası ilişkiler teorileri makalelerine bakıldığında oransal olarak en çok yararlanılan teorilerin başında liberalizm ve realizm gelmektedir. Farklı teorilerin varsayımlarından karma bir şekilde yararlanan ve bu araştırmada “eklektik” olarak ifade edilen sınıflandırmanın içinde, varsayımlarından en çok yararlanan teorilerin realizm ve liberalizm olmasının bu oranı daha da yükselttiğini söylemek mümkündür. Bu iki teoriyi özellikle 1990’lı yıllardan sonra uluslararası ilişkiler analizlerinde önemli bir yer edinen ve 2000’li yıllarla birlikte Türkiye’deki akademik çalışmalarda önemli bir karşılık bulan konstrüktivizm takip etmektedir. Kimlik, norm ve kültür merkezli dış politika açıklamalarının 2000’li yıllarla beraber yükselen trendinin Türkiye’de yapılan uluslararası ilişkiler çalışmalarında önemli bir karşılık bulduğunu söylemek mümkündür.

⁵ İhsan Doğramacı Barış Vakfı Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi tarafından gerçekleştirilen, küresel teorik tartışmaların ve bu tartışmalara Türkiyeli akademisyenlerin nasıl katkı sunabileceğinin ele alındığı çalıştay örnekleri arasında şunlar yer almaktadır: *Türkiye’nin Uluslararası İlişkileri Özgün Kavramlarını (Ruhunu) Arıyor* (2013), *Widening the World of IR Theorizing* (2016), *Dialogue in Core Periphery IR* (2019), *Self-Reflection Time for the Periphery: Reclaiming IR from the Core* (2020), *Think Global, Act Local: The Globalization of Turkish IR* (2021), *Daha İyi Bir Disiplin Nasıl İnşa Edilir* (2022), *(Re)imagining Concepts in Turkish Foreign Policy* (2024).

⁶ İhsan Doğramacı Barış Vakfı Dış Politika ve Barış Araştırmaları Merkezi tarafından gerçekleştirilen, küresel teorik tartışmaların ve bu tartışmalara Türkiyeli akademisyenlerin nasıl katkı sunabileceğinin ele alındığı yuvarlak masa toplantıları örnekleri arasında şunlar yer almaktadır: *2nd All Azimuth Workshop on Homegrown Theorizing* (2016), *2nd All Azimuth Workshop: Widening the World of IR Theorizing* (2016), *Local Wisdom, Global Insights: Fostering Cooperation in Conflict Research Beyond Borders* (2024).

Tablo 7. Uluslararası İlişkiler Teorileri Makalelerinin Teorilere Göre Dağılımı

Teoriler	Dergiler										
	All Azimuth	Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	Bilgi	Ege Akademik Bakış Dergisi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF	Gazi Akademik Bakış	İnsan ve Toplum	Insight Tüket	Siyasal: Journal of Political Sciences	Uluslararası İlişkiler Dergisi	Toplam
Realizm	5	3	4	-	2	12	-	7	1	14	48
Liberalizm/İdealizm	1	7	-	1	1	6	-	8	7	20	51
Marksizm	-	-	-	-	-	1	-	-	3	8	12
Konstrüktivizm	2	1	1	1	1	5	-	6	3	20	40
Eleştirel Teori	1	-	-	1	-	-	-	-	3	4	9
Post-Yapısalcılık	-	-	-	-	-	-	-	-	5	6	11
Post-Kolonyalizm	-	-	-	-	-	-	-	4	1	2	7
Feminizm	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	4
Yeşil Teori	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
İngiliz Okulu	2	-	-	1	1	1	-	-	1	2	8
Kopenhag Okulu	-	-	1	-	-	1	-	5	3	10	20
Oyun Teorisi	1	1	2	-	-	1	-	-	-	2	7
Jeopolitik Teori	1	-	-	-	-	1	-	1	-	3	6
Batı-Dışı Teori	19	-	1	-	-	-	-	-	1	5	26
Ontolojik Güvenlik Teorisi	-	1	-	-	-	-	-	-	-	9	10
Rol Teorisi	1	-	-	-	-	1	-	-	-	3	5
Batı Sonrası Teori	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Eklektik	6	4	-	2	1	7	-	4	3	21	48
Meta Teori	3	-	-	-	-	-	-	-	-	12	15
Diğer ⁷	-	1	-	1	-	3	1	1	-	8	15
TOPLAM	52	18	9	7	7	39	1	36	32	154	354

Tablo 7’de görülen dikkat çekici diğer veriler post-pozitivist teoriler ve Batı-dışı teori üzerine yapılan teorik çalışmalar olmuştur. Eleştirel teori, post-yapısalcılık, post-kolonyalizm, feminizm, yeşil teori ve Kopenhag Okulu gibi post-pozitivist teoriler bağlamında yapılan çalışmalarda son 20 yılda ciddi bir artışın yaşandığını söylemek mümkündür. Özellikle güvenliğin anlamlandırılması ve açıklanmasında realist perspektife alternatif bir varsayımlar kümesi sunan ve Uluslararası İlişkiler dergisinde yoğunlaşan Kopenhag Okulu çalışmaları bu anlamda dikkat çekicidir. Öte yandan bir diğer dikkat çekici durum ise All Azimuth dergisinde yoğunlaşan Batı-dışı teori çalışmalarıdır. Tablo 7’de görülebileceği üzere Batı-dışı teori çalışmaları, tüm teori çalışmaları arasında beşinci sırada yer almaktadır. Gerek Kopenhag Okulu gerekse Batı-dışı teori konusunda yapılan çalışmalar, Türkiye’deki teorik çalışmaların küresel

⁷ Diğer, bir uluslararası ilişkiler konusunu anlama, açıklama veya eleştirel bir inceleme tabi tutmak için sosyoloji, siyaset bilimi, iktisat veya psikoloji gibi disiplinlerden ödünç alınan teorileri veya yayım sayısı az olan ve bu nedenle tablodaki dağılıma ayrı bir başlık olarak dahil edilmeyen uluslararası ilişkiler teorilerini tanımlamak için kullanılmıştır. Araştırma kapsamında taranan makalelerden diğer kategorisine dahil edilen teoriler şunlardır: Kurumsal Hiyerarşi Teorisi (Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler), Rantçı Devlet Teorisi (Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler), Güç Geçiş Teorisi (Uluslararası İlişkiler), İnsani Gelişim Teorisi (İktisat), Denge Teorisi (Psikoloji), Göç Teorileri (Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler), Bio-Sosyolojik Teori (Sosyoloji), Düzenleyici Devlet Teorisi (Siyaset Bilimi), Olgunluk Teorisi (Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler), Yanal Baskı Teorisi (Uluslararası İlişkiler), Saptırma Teorisi (Uluslararası İlişkiler), Tarihsel Sosyoloji Kuramı (Tarih, Sosyoloji, Uluslararası İlişkiler).

düzeydeki tartışmalardan kopuk olmadığını göstermesi açısından önemli arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle Türkiye'deki akademisyenler Batı-merkezli teorilerin ve kavramsallaştırmaların evrensellik iddialarına yönelik eleştirel ve alternatif yaklaşımları hem takip etmekte hem de çalışmaktadır. Bu sürece özellikle uluslararası ilişkiler ana temalı olan All-Azimuth ve Uluslararası İlişkiler dergilerin editoryal ekibinin izlemiş olduğu yayım politikasının önemli bir destek sunduğunu söylemek mümkündür. All Azimuth ve Uluslararası İlişkiler dergilerinin Batı-dışı teori, küresel uluslararası ilişkiler fikri, ontolojik güvenlik teorisi gibi spesifik konularla ilgili özel sayılar çıkarması bu anlamda önemli birer örnek teşkil etmektedir.

4.5. Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Teorileri Çalışmalarının Yayım Dili

Uluslararası ilişkiler disiplinin Batı-merkezci, hegemonik ve hiyerarşik bir yapı sergilemesine yönelik olarak yapılan eleştirel çalışmaların çok azı disiplindeki hâkim dilin diğer bir ifadeyle İngilizcenin rolü üzerine dikkat çekmiştir. Fransız siyaset bilimci Alfred Grosser, 1956 yılında yayımlanan makalesinde uluslararası ilişkiler disiplininin sadece teorik ve metodolojik olarak değil dilsel (İngilizce) olarak da ABD'ye özgü bir uzmanlık alanı haline geldiğini ifade ettiğinde kimsenin dikkatini çekememiştir (Grosser, 1956, s. 634). Grossier'in disiplinin dili olarak İngilizcenin hakimiyetine ilişkin eleştirisinin geçerliliğinin ironi olarak kabul edilebilecek en önemli kanıtı, disiplindeki Batı-merkezilik tartışmalarına yapılan atıflarda Grossier'e hiç atıfta bulunulmamasıdır. Bunun temel nedeninin, Grossier'in makalesini Fransızca kaleme almış olması olduğunu söylemek mümkündür. Stanley Hoffman'ın (1977) yaklaşık yarım asır önce yayımlanan makalesi ile başladığı kabul edilen disiplinin Batı-merkezciliğine yönelik eleştirel çalışmaların çoğu kurumsal, siyasal ve entelektüel olanaklara odaklanırken İngilizcenin disiplindeki hakimiyeti ve hegemonyayı yeniden üretmedeki rolü geri planda kalmıştır. Oysaki İngilizcenin eğitim dili, yayım dili ve diplomatik dil olarak lingua franca (ortak dil) kabul edilmesi disiplindeki hiyerarşinin, Batı-merkezciliğin, merkez-çevre ilişkisinin ve hiyerarşinin yeniden üretilmesine doğrudan olanak sağlamaktadır (Phillipson, 2009; Aydınli & Erpul, 2022, s. 14). İster Batı'da ister Batı-dışında yayım yapsın disiplinin önemli dergilerinin yayım politikasında İngilizcenin hakimiyetinin olması (Wemheuer-Vogelaar vd., 2022; Aydınli & Aydınli, 2024), uluslararası ilişkiler eğitiminde İngilizcenin küresel ölçekteki hakimiyeti (Andrews, 2020; Aydınli & Erpul, 2022) bugün disiplinin hala Batı-merkezli ve hegemonik bir yapıya sahip olduğunu söyleyebilmemizin temel nedenlerindendir. Bugün İngilizce sadece merkez olarak adlandırılan Batı'nın değil çevre olarak adlandırılan dünyanın geri kalanının da eğitim ve yayım dili olmaya devam etmektedir. Bu durum, yayım diline ilişkin hegemonyanın sadece merkez olarak adlandırılan ülkelerde yapılan çalışmalar ile değil çevre olarak adlandırılan ve Türkiye'nin de içinde yer aldığı ülkelerde yapılan çalışmaların da katkısıyla sürmeye devam ettiğini ifade etmektedir.

Türkiye'de yayımlanan uluslararası ilişkiler teorileri makalelerinin yayım dili yüzde 57 gibi bir oranla İngilizce olup ikinci sırada yüzde 42,7'lik oranla Türkçe yer almaktadır. Araştırma kapsamına giren dergilerde yayımlanan uluslararası ilişkiler teorileri makalelerinden sadece birinin dili Fransızcadır. İngilizcenin disiplin çalışmalarında hegemonik bir konumda olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'de yapılan teori çalışmalarının yarısından fazlasının yayım dilinin İngilizce olmasının kendi içinde bir açıklayıcılığa sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çevrede konumlandığımız Türkiye'deki teori çalışmalarının temelde üç nedenden ötürü İngilizce yazıldığını ve yayımlandığını söylemek mümkündür. Bunlardan ilki akademisyenlerin, daha çok okunabilme ve daha çok atıf alabilme isteğidir. Akademideki lingua francanın İngilizce olması, İngilizce yayımlanan bir makaleyi ana dilde (Türkçe) yazılan bir makaleden daha görünür hale getirmektedir. Bu da ilgili makalenin atıf alma ve okunma sayısı üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. İkincisi küresel ölçekteki teorik tartışmalara katılabilme çabasıdır. Birinci neden ile bağlantılı olan bu durum, çalışma alanı ile ilgili küresel literatüre katkı sunup onun bir bileşeni olmayı ifade etmektedir. Bu,

akademisyenin içsel motivasyonunu güçlendiren bir öge olarak değerlendirilebilir. Üçüncü neden ise, dergilerin yayım politikasıdır. Günümüzde uluslararası ilişkiler disiplininde bir derginin küresel ölçekte kabul edilebilirliği ve görünebilirliğinde dil (İngilizce) önemli bir bariyerdir. Bu nedenle araştırmanın örneklemi oluşturan teori makalelerinin yayımlandığı 10 dergiden kimisi ilk sayısından itibaren sadece İngilizce makale kabul etmekte, kimisi belirli bir yıldan sonra sadece İngilizce makaleleri yayımlamayı tercih etmekte, kimisi ise İngilizcenin ön plana çıktığı çok dilli bir yayım politikası izlemektedir.⁸ Söz konusu dergiler, İngilizce yayım politikasına ağırlık vererek uluslararası ölçekte etki derecesini artırma noktasında önlerinde duran bir bariyeri aşmayı amaçlamaktadır. Akademik saygınlık, motivasyon veya kabul edilebilirlik gibi amaçlar nedeniyle İngilizce yayım yapma noktasında artan çaba, Türkiye’de yayımlanan İngilizce teori makalesi sayısının son 10 yılda önemli oranda artmasına neden olduğu gibi disiplindeki dil hegemonyasının -çevreden gelen bir katkıyla- süreklilik göstermesine de katkı sunmaktadır.

Tablo 8. Uluslararası İlişkiler Teorileri Makalelerinin Dili

Dergi Adı	Makalenin Dili			
	Türkçe	İngilizce	Fransızca	Toplam
All Azimuth	-	52	-	52
Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi	9	8	1	18
Bilig	3	6	-	9
Ege Akademik Bakış Dergisi	-	7	-	7
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi	4	2	-	6
Gazi Akademik Bakış	20	19	-	39
İnsan ve Toplum	1	-	-	1
Insight Turkey	-	36	-	36
Siyasal: Journal of Political Sciences	21	11	-	32
Uluslararası İlişkiler Dergisi	93	61	-	154
Toplam	151	202	1	354
Oran	%42,7	%57	0,3	%100

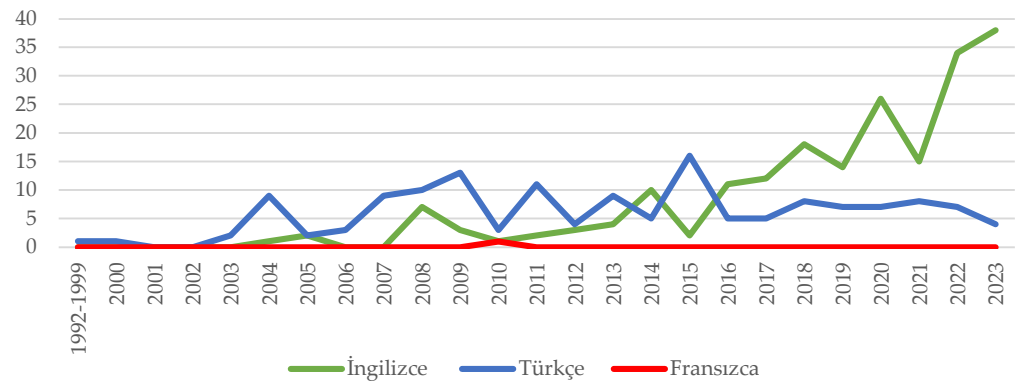
Uluslararası ilişkiler akademik çalışmalarında İngilizcenin hegemonik konumunun sorgulanması ile ilgili olarak iki farklı yaklaşımın olduğunu söylemek mümkündür. İlk yaklaşımı savunan akademisyenler bilgi paylaşımını kolaylaştırdığı için İngilizcenin akademik yazında ortak dil olarak kullanılmasının bir sorun teşkil etmediğini düşünürken, ikinci yaklaşımı savunan akademisyenler tek dilliliği yaratıcılık, çeşitlilik, diyalog ve disiplinin sağlıklı gelişimi önünde bir engel olarak görmektedir (Aydınlı & Aydınlı, 2024, s. 19). Bu nedenle ikinci yaklaşımı savunan akademisyenlere göre merkezde yer alan akademisyenlere ve kurumlara düşen görev alternatif dil merkezlerini (Çince, Hintçe, Arapça, Türkçe vb.) kabul edip desteklemekken, çevrede yer alan akademisyenlere düşen göre enerjilerinin en azından bir kısmını yerel dillerinde bilgi üretmeye ve yaymaya harcayarak yerel mecralarda değer birikimine katkıda bulunmaktır (Aydınlı & Aydınlı, 2024, s. 20).

Araştırma kapsamında veri olarak kullanılan teori makalelerinin neredeyse yarısının yayım dilinin Türkçe olduğu düşünüldüğünde, Türkiye’deki dergilerde yayım yapan

⁸ Araştırmaya konu olan dergiler arasında ilk sayısından itibaren yayım dili olarak sadece İngilizceyi belirleyen dergi All Azimuth, belirli bir yıldan sonra yayım dili olarak sadece İngilizceyi belirleyen dergiler Ege Akademik Bakış, Siyasal: Journal of Political Sciences, Insight Turkey, Uluslararası İlişkiler, İngilizcenin ön plana çıktığı çok dilli bir yayım politikası izleyen dergiler Bilig, Gazi Akademik Bakış, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, İnsan ve Toplum’dur.

akademisyenlerin İngilizcenin disiplindeki hegemonik konumunu sorguladıkları ve enerjilerini yerel dilde yayım yapmaya harcayarak disiplindeki çeşitlilik ve diyalogun gelişmesine katkıda bulundukları gibi genel bir yargıya ulaşılabilir. Ancak bu yargı, akademik çalışmalar bakımından çevrede yerel alan ülkelerde yerel dilde yayım yapmaya neden olan öznel gerekçeler dikkate alınmadığında eksik kalmaktadır. Araştırmaya konu olan veriler bağlamında değerlendirdiğimizde Türkiye özelinde öznel gerekçeleri dikkate almanın bir gereklilik olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim eğer Türkçe teori makalesi yayımlamanın öncelikli amacı disiplindeki çok dilliliği ve diyalogu teşvik etmek olsaydı yayım dili Türkçe olan makalelerin sayısında yıl bazında bir artış beklenebilirdi. Ancak araştırmaya veri oluşturan makalelerin yayım dillerine göre yıllık dağılımına (Grafik 3) bakıldığında son 10 yılda yayım dili Türkçe olan makalelerin sayısında oransal olarak bir düşüş olduğu görülebilmektedir. Bu veriden hareketle yerel dilde (Türkçe) yayım yapmaya neden olan öznel gerekçenin Türkiye özelinde daha önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. İngilizce okuma-yazma yetkinliğindeki eksiklik olarak adlandırdığımız bu öznel gerekçe, sadece Türkiye’de değil diğer çevre ülkelerde de akademisyenleri yerel dillerinde yayım yapmaya yönelten gerekçelerin başında gelmektedir.

Grafik 3. Uluslararası İlişkiler Teorileri Makalelerinin Yayım Diline Göre Yıllık Dağılımı



İngilizce okuma-yazma yetkinliği eksikliğinin, disiplinin Türkiye merkezli en eski ve önemli dergilerinden biri olan Uluslararası İlişkiler dergisinde 2004-2020 yılları arasında yayımlanan 115 teori makalesinden sadece 27 tanesinin İngilizce yayımlanmasında açıklayıcı bir role sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca ilgili dönemde yayımlanan 88 Türkçe makaleden 13 tanesi Klevis Kolasi, Joseph Nye, Robert Keohane, Alexander Wendt, Ole Wæver, John Baylis, Kenneth Waltz, Johan Galtung gibi önemli uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin makalelerinin çevirileri olması dikkat çekicidir. Söz konusu makalelerin orijinal dilleriyle değil Türkçe çevirileri ile yayımlanması, kuşkusuz ki önemli teorisyenlerin makalelerin daha geniş bir çepere ulaşmasına ve disiplinin Türkçe literatürünün zenginleşmesine katkı sunmuştur. Ancak aynı zamanda İngilizce yetkinliğinde sadece yazma değil okuma anlamında da eksiklik olduğuna ilişkin önemli bir veri sağladığını söylemek mümkündür. Araştırmaya konu olan dergilerin İngilizce ağırlıklı yayım politikasına yönelmesinin yanı sıra Türkiye’de veya yurtdışında eğitim alan genç kuşak uluslararası ilişkiler akademisyenlerinin İngilizce okuma-yazma yetkinliğinin artması ve bununla bağlantılı olarak küresel teorik tartışmalarda yer alma isteği, Grafik 3’te görüleceği gibi Türkçe ve İngilizce yayım arasındaki oransal ilişkinin son 8 yılda tersine dönmesine neden olan temel etkenlerden olmuştur.

5. Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’de uluslararası ilişkiler teorilerinin nasıl çalışıldığı, akademik makalelerden oluşan bir veri seti kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz kapsamında Türkiye menşeli olan, uluslararası alan endekslerinde taranan ve uluslararası ilişkileri

doğrudan çalışma alanı veya çalışma alanlarından biri olarak kabul eden 10 akademik dergide yayımlanan akademik makaleler doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma kapsamında ortaya konan bulgularla Türkiye’de yayımlanan akademik makalelerde uluslararası ilişkiler teorilerinin neden ve nasıl kullanıldığı, teori kullanımı veya üretimi bağlamında nerede durulduğu haritalandırılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında ortaya çıkan bulguları şu şekilde özetlemek mümkündür;

1) Araştırma kapsamında olan dergilerde yayımlanan uluslararası ilişkiler makalelerinin konu bazında dağılımı göz önünde bulundurulduğunda teori yayımları üçüncü sırada yer almaktadır. Her ne kadar teori çalışmak zor ve mesafeli durulan bir alan olarak görülse de özellikle son 10 yılda teori çalışmaları konusunda ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Bu durum Türkiye’de teori çalışmaları konusunda önemli bir literatürün oluştuğunu ortaya koymaktadır.

2) Uluslararası ilişkiler disiplininde merkezin teori üretmekle çevrenin ise bu teorileri tüketmekle sorumlu olduğu hiyerarşik yapı göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’deki teori yayımları çevrenin bir parçasıdır. Nitekim araştırmanın örneklemi oluşturan 354 teori makalesinin sadece 22’si özgün veya yerel bir teori geliştirmeye yönelik bir içeriğe sahipken 232’si teoriden örnek olay incelemesinde yararlanan diğer bir ifadeyle teoriyi test eden yayımlardan oluşmaktadır. Bu anlamda araştırma kapsamındaki verilerden hareketle Türkiye’deki teori yayımlarında yeni bir teori geliştirme çabalarının sınırlı düzeyde kaldığını ve mevcut ana akım teoriler üzerinden çalışarak konfor alanının dışına çıkılmamanın tercih edildiğini söylemek mümkündür.

3) Çalışma kapsamında elde edilen veriler, Türkiye’de en fazla Batı-merkezli teorilerin çalışıldığını ortaya koymaktadır. Araştırmanın örneklemi oluşturan 354 teori makalesinin 310 tanesi Batı-merkezli teorileri çalışma konusu yapmaktadır. Türkiye’de son 10 yılda Batı-dışı teori ve Batı-sonrası teori yayımları konusunda bir artış olsa da bu hala sınırlı düzeydedir. Bu durum merkez-çevre ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde Türkiye’deki teori çalışmalarının çevrede konumlandırılmasında rol oynayan önemli bir etkidir.

4) Çalışma kapsamında elde edilen veriler Türkiye’de teori yayımları konusunda disiplinin üç başat ana akım teorisi olmaya devam eden realizm, liberalizm ve konstrüktivizmin ön plana çıktığını göstermektedir. Söz konusu 3 teorinin evrensellik iddialarına ilişkin küresel düzeyde eleştirel çalışmaların ortaya çıkması, Türkiye özelinde de son 20 yılda post-pozitivist teoriler bağlamında yapılan analizlerde ciddi bir artışın yaşanmasına etki etmiştir. Benzer bir durum Batı-dışı teoriler ve küresel uluslararası fikri (Batı-sonrası teori) için de geçerlidir. Batılı olmayan tarih, deneyim ve metinlerden türetilen teorilere duyulan ihtiyaca yönelik küresel düzeydeki tartışma Türkiye’de kısmen karşılık bulmuş ve Batı-dışı teorilere ilişkin çalışma sayısı artmıştır. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak teoriye ilişkin derleme veya diğer bir ifadeyle Batı-dışı veya sonrası teorileri tanıtma üzerine kuruludur. Dolayısıyla Türkiye’de Batı-dışı teoriye ve küresel uluslararası ilişkiler tartışmasına son 10 yılda ilgi artmış olsa da özgün ve yerli teori geliştirme çabaları hala oldukça sınırlıdır.

5) Türkiye’de teori yayımlarının başını uluslararası ilişkiler ana temalı iki dergi olan All Azimuth ve Uluslararası İlişkiler çekmektedir. Bu iki derginin uluslararası ilişkiler disiplininin küresel teorik tartışmalarına dahil olma amacıyla izlediği yayım politikasının teori çalışmalarının sayısının artmasına olanak sağladığını söylemek mümkündür.

6) Çalışma kapsamında elde edilen veriler, Türkiye’de teori makalelerinin yayım dilinin yüzde 57 oranında İngilizce yüzde 42,7 oranında ise Türkçe olduğunu ortaya koymaktadır. Yayım dili Türkçe olan makalelerin sayısının fazla olması, disiplinde İngilizce hegemonyasına karşı yerel dillerde yayım yapılması gerektiğine ilişkin eleştirel yaklaşıma bir katkı sunma amacından öte Türkiye’deki uluslararası ilişkiler topluluğunun öznel koşulları ile alakalıdır. Bu öznel koşul İngilizce okuma-yazma yetkinliğindeki eksikliklerdir. Bu eksikliğin Türkiye’de veya yurtdışında eğitim alan ve dil konusunda kendini geliştiren genç kuşak akademisyenlerin sürece dahil olması ile kapanması son 10 yılda yayım dili Türkçe olan makale sayısında düşüşü, İngilizce olan

makale sayısında ise artışı beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Türkiye’deki uluslararası ilişkiler topluluğu bir yandan İngilizce makale yazarak küresel teori tartışmalarında daha fazla görünür hale geldiğini bir yandan ise disiplindeki dilsel hegemonyanın yeniden üretilmesine katkı sunduğunu söylemek mümkündür.

Çalışma kapsamında elde edilen tüm veriler, Türkiye’de yapılan teori çalışmalarının çevrede konumlandığına ilişkin daha önce yapılmış olan akademik çalışmaları desteklemektedir. Son 10 yılda Batı-dışı teori ve eleştirel teori çalışmalarında ciddi bir çeşitlilik ortaya çıkmış olmasına rağmen Türkiye’de hala en fazla çalışılan teoriler ana akım Batı-merkezli teoriler olmaya devam etmektedir. Bu durum aynı zamanda Batı’nın yani merkezin teoriyi ürettiği dünyanın geri kalanının yani çevrenin teori tükettiği hegemonik ve hiyerarşik düzenin sürdürülmesine Türkiye özelinden yapılan katkının ifadesidir. Batı-merkezli teorilerin evrensellik iddialarının sorgulandığı, Batı-dışı teori geliştirmeye ilişkin çabaların arttığı, diyalog ve çeşitlilik odaklı yeni bir disiplin inşa etme fikrinin ele alındığı disiplinin küresel teori tartışmalarına ilişkin Türkiye gibi teori çalışmalarının çevrede konumlandığı ülkelerin yapabileceği en önemli katkıların başında yerel kaynaklardan beslenen özgün teori çabalarının artması gelmektedir. Türkiye özelinde kısa vadede bu çabaların artmasına katkı sunacak adımları iki başlık altında toplamak mümkündür. Birincisi başta teori dersleri olmak üzere uluslararası ilişkiler lisans, yüksek lisans ve doktora müfredatlarının çoğulcu ve diyalog odaklı bakış açısını destekleyecek şekilde yenilenmesidir. İkincisi ulusal (Türkiye), bölgesel ve küresel uluslararası ilişkiler toplulukları arasında sempozyumlar, kongreler, öğretim elemanı değişim programları gibi araçlar aracılığıyla daha fazla somut bağlar kurmaktır. Bu bağ, uluslararası ilişkiler bilgisinin tarihsel olarak farklı toplum ve devletlerin kültürleri, deneyimleri, siyasal ve felsefi metinleri arasında hareket ettiğinin görülmesini sağlayarak hegemonyayı besleyen ön kabullerin yıkılmasına ve çevreden gelecek özgün çalışmaların sayısının artmasına katkı sunacaktır.

Kaynakça

- Acharya, A. (2011). Dialogue and discovery: In search of international relations theories beyond the West. *Millennium: Journal of International Studies*, 39 (3), 619-637.
- Acharya, A. (2019). Towards global international relations. A. Acharya & B. Buzan (Eds.), *The making of global international relations origins and evolution of IR at its centenary* (285-320). Cambridge University Press
- Acharya, A., & Buzan, B. (2007). Why is there no non-Western international relations theory? An introduction. *International Relations of the Asia-Pacific*, 7(3), 287-312. <https://doi.org/10.1093/irap/7.3.287>.
- Agarwal, A. (2021). Going beyond the add-and-stir critique: Tracing the hybrid masculinist legacies of the performative state. *Uluslararası İlişkiler*, 18(70), 63-83.
- Alker, H., & Biersteker, T. (1984). The dialectics of world order: Notes for a future archeologist of international savoir faire. *International Studies Quarterly*, 28(2), 121-142.
- Andrews, N. (2020). International relations (IR) pedagogy, dialogue, and diversity: Taking the IR course syllabus seriously. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 9(2), 267-282. <https://doi.org/10.20991/allazimuth.716687>.
- Aydın, M., & Yazgan, K. (2013). Türkiye’de uluslararası ilişkiler akademisyenleri eğitim, araştırma ve uluslararası politika anketi – 2011. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9(36), 3-44.
- Aydın, M., & Dizdaroğlu, C. (2019). Türkiye’de uluslararası ilişkiler: TRIP 2018 sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 16(64), 3-28. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.652877>
- Aydınlı, E., Kurubaş, E., & Özdemir, H. (2014). *Yöntem, kuram, komplo: Türk uluslararası ilişkiler disiplininde vizyon arayışları*. Küre Yayınları.
- Aydınlı, E., & Mathews, J. (2000). Are the core and periphery irreconcilable? The curious world of publishing in contemporary international relations. *International Studies Perspectives*, 1(3), 297. <https://doi.org/10.1111/1528-3585.00013>.
- Aydınlı, E., & Mathews, J. (2008). Periphery theorising for a truly internationalised discipline: Spinning IR theory out of Anatolia. *Review of International Studies*, 34(4), 693-712. <https://doi.org/10.1017/S0260210508008095>.

- Aydın, E., & Biltekin, G. (2017). Time to quantify Turkey's foreign affairs: Setting quality standards for a maturing international relations discipline. *International Studies Perspectives*, 18(3), 272. <https://doi.org/10.1093/isp/ekx013>.
- Aydın, E., & Biltekin, G. (2017). Widening the world of IR: A typology of homegrown theorizing. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 7(1), 45-68. <https://doi.org/10.20991/allazimuth.328427>
- Aydın, E., & Erpul, O. (2022). The false promise of global IR: Exposing the paradox of dependent development. *International Theory*, 14(3), 419-459.
- Aydın, E., & Aydın, J. (2024). Exposing linguistic imperialism: Why global IR has to be multilingual. *Review of International Studies*, 1-22. <https://doi.org/10.1017/S0260210523000700>.
- Babones, S. (2020). From Tianxia to Tianxia: The generalization of a concept. *Chinese Political Science Review*, 5(2), 131-147.
- Behara, N. C. (2007). Re-imagining IR in India. *International Relations of the Asia Pacific*, 7 (3), 341-68.
- Bilgin, P. (2005). Uluslararası ilişkiler çalışmalarında "merkez-çevre": Türkiye nerede?. *Uluslararası İlişkiler*, 2(6), 8-10.
- Bilgin, P. (2008). Thinking past Western IR. *Third World Quarterly*, 29 (1), 5-23.
- Bilgin, P. (2016). Contrapuntal reading as a method, an ethos, and a metaphor for global IR. *International Studies Review*, 18 (1), 134-146,
- Bilgin, P. (2018). How to globalise IR?. [Available online at: <https://www.e-ir.info/2018/04/22/how-to-globalise-ir/>], Retrieved on March 5, 2025.
- Bilgin, P., & Tanrisever, O. F. (2009). A telling story of IR in the periphery: Telling Turkey about the world, telling the world about Turkey. *Journal of International Relations and Development*, 12(2), 147-163. <https://doi.org/10.1057/jird.2009.8>.
- Breuning, M., Bredehoft, J., & Walton, E. (2005). Promise and performance: An evaluation of journals in international relations. *International Studies Perspectives*, 6(4), 447-461. <https://doi.org/10.1111/j.1528-3577.2005.00206>.
- Breuning, M., Feinberg, A., Gross, B. I., Martinez, M., Sharma, R., & Ishiyama, J. (2018). How international is political science? Patterns of submission and publication in the American Political Science Review. *PS: Political Science & Politics*, 51(4), 789-798.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>.
- Callahan, W. A. (2008). Chinese visions of world order: post-hegemonic or a new hegemony?. *International Studies Review*, 10(4), 749-761.
- Dankbaar, S. (2012). *The U.S. monopoly in international relations and history: A comparative analysis of leading academic journals*. University of Groningen Press.
- Drulák, P., & Druláková, R. (2000). International relations in the Czech Republic: A review of the discipline. *Journal of International Relations and Development*, 3(3), 265-268. <https://doi.org/10.1057/palgrave.jird.1800073>.
- Friedrichs, Jörg (2004). *European approaches to international relations theory: A house with many mansions*. Routledge Press.
- Grosser, A. (1956). L'étude des relations internationales, spécialité américaine?. *Revue Française de Science Politique*, 6(3), 634-651.
- Hobson, J. M. (2012). *The Eurocentric conception of world politics Western international theory, 1760-2010*. Cambridge University Press.
- Hoffman, S. (1977). An American social science: International relations. *Daedalus*, 106(3), 41-60.
- Holsti, K. J. (1985). *The dividing discipline: Hegemony and diversity in international theory*. Allen & Unwin Press.
- Hutchings, K. (2011). Dialogue between whom? The role of the West/non-West distinction in promoting global dialogue in IR. *Millennium: Journal of International Studies*. 39(3), 639-647.
- Ikenberry, G. J., & Mastanduno, M. (2003). Conclusion: Images of order in the Asia- Pacific and the role of the United States. G. J. Ikenberry & M. Mastanduno (Eds.), *International relations theory and the Asia- Pacific* (421-439). Columbia University Press.
- İşeri, E., & Esentürk, N. (2016). Türkiye'de uluslararası ilişkiler çalışmaları: Merkez-çevre yaklaşımı. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 4(2), 29-43.
- Keyman, F., & Ülkü, N. E. (2007). Türkiye üniversitelerinde uluslararası ilişkiler ders müfredatı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 4(13), 99-106.
- Köstem, S. (2015). International relations theories and Turkish international relations: Observations based on a book. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 4(1), 59-66.

- Kristensen, P. M. (2012). Dividing discipline: Structures of communication in international relations. *International Studies Review*, 14(1), 47-65. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2486.2011.01061>.
- Kristensen, P. M. (2019). Southern sensibilities advancing third wave sociology of international relations in the case of Brazil. *Journal of International Relations and Development*, 22 (2), 468-494.
- Küçük, M. (2009). Uluslararası ilişkileri kuramında “konstruktivist dönüşü” anlamak. *Ege Akademik Bakış*, 9(2), 771-795.
- Lake, D. (2013). Theory is dead, long live theory: The end of the great debates and the rise of eclecticism. *European Journal of International Relations*, 19 (3), 567-587.
- Mearsheimer, J. J. (2016). Benign hegemony. *International Studies Review*, 18 (1), 147-149.
- Milani, C. R. S. (2021). The foundation and development of International Relations in Brazil. *Review of International Studies*, 47(5), 617-636. <https://doi.org/10.1017/S0260210521000432>.
- Mogalakwe, M. (2006). The use of documentary research methods in social research. *African Sociological Review*, 10(1), 221-230.
- Özkoç, Ö., & Çağlayan, P. (2023). The trajectory of international relations dissertations in Turkish academia between 2000 and 2020. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 12(1), 123-140.
- Phillipson, R. (2009). *Linguistic imperialism continued*. Routledge.
- Por, S. S. (2020). Tianxia: China's concept of international order. *Global Asia*, 15(2), 43-50.
- Porter, Tony (2001). Can there be national perspectives on inter(national) relations?. R. Crawford & D.S.L. Jarvis (Eds.), *International Relations — Still an American Social Science?* (131-47). State University of New York Press.
- Scott, J. (1990). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Polity Press.
- Schmidt, B. (2008). International relations theory: Hegemony or pluralism?. *Millennium: Journal of International Studies*, 36(2), 295-304.
- Shahi, D. (2014). Arthashastra beyond realpolitik: The 'eclectic' face of Kautilya. *Economic and Political Weekly*, 49(41), 68-74.
- Shahi, D. (2018). *Kautilya and non-Western IR theory*. Palgrave Macmillan.
- Sil, R. & Katzenstein, P. J. (2010). Analytical eclecticism in the study of world politics: Reconfiguring problems and mechanisms across research traditions. *Perspectives on Politics*, 8 (2), 411-423.
- Sula, İ. E., Sarı, B., & Lüleci-Sula, Ç. (2023). From prescription to treatment: The disciplinary (under)achievement of IR in Turkey. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 12(2), 261-280.
- Sula, İ. E. (2022). 'Global' IR and self-reflections in Turkey: Methodology, data collection, and data repository. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 11(1), 139-154.
- Talibu, O. (2023). A bridge-theory of international relations: Hegemonic stability theory revisited. *Journal of Political Discourse*. 1(4), 137-147.
- Tickner, A. B. (2003). Hearing Latin American voices in international relations studies. *International Studies Perspectives*, 4(4), 341-345. <https://doi.org/10.1111/1528-3585.00099>.
- Tow, W. T. (2002). International relations and foreign policy in the Australian Journal of Political Science: A review. *Australian Journal of Political Science*, 50(4), 628-640. <https://doi.org/10.1080/10361146.2015.1091534>.
- Teaching, Research & International Policy. (2024). *Faculty surveys*. <https://trip.wm.edu/research/faculty-surveys>, (Erişim Tarihi: 12.12.2024).
- Turton, H. L. (2016). *International relations and American dominance: A diverse discipline*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Uluslararası İlişkiler Konseyi. (2024). Önceki kongreler. <https://uikkongre.com/onceki-kongreler/>, (Erişim Tarihi: 11.11.2024).
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis* (Practice Paper in Brief 13). Institute of Development Studies.
- Wæver, O. (1998). The sociology of a not so international discipline: American and European developments in international relations. *International Organization*, 52(4), 687-727. <https://doi.org/10.1162/002081898550688>.
- Wemheuer-Vogelaar, W., Bell, N. J., Morales, M. N., & Tierney, M. J. (2016). The IR of the beholder: Examining global IR using the 2014 TRIP survey. *International Studies Review*, 18(1), 16-32. <https://doi.org/10.1093/isr/viw003>.
- Wemheuer-Vogelaar, W., Kristensen, P. M., & Lohaus, M. (2022). The global division of labor in a not so global discipline. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, 11(1), 3-27. <https://doi.org/10.20991/allazimuth.1034358>.
- Xuetomg, Y. (2010). The instability of China-US relations. *The Chinese Journal of International Politics*, 3(3), 263-292.

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: Özkan GÖKCAN (%100)

Conflict of Interest: None.

Funding: None.

Ethical Approval: None.

Author Contributions: Özkan GÖKCAN (100%)

The Place of International Relations Theories in Türkiye-Based Academic Journals

Özkan Gökcan

Extended Abstract

International relations has always been a Western-centered discipline in terms of the topics it addresses, the way it approaches them, the narrative of how the discipline emerged and developed, the determination of what constitutes theory and what does not, the identification of which concepts belong to international relations and which do not, and the determination of how and with which methods research topics will be studied. The hegemonic position of the West over the discipline has resulted in a division of labor in which the West (the center) is responsible for producing theory, and the rest of the world (the periphery) is tasked with consuming (or testing) it. Over the past 40 years, the hierarchical and hegemonic structure of the discipline has been the subject of numerous qualitative and quantitative academic studies, leading to the development of an important debate. This debate began with criticisms of the universality claims of Western-centered international relations theories, often referred to as mainstream, and continued with efforts to develop alternative theories and concepts. Today, the necessity of building a truly universal and inclusive theoretical framework—where theory is evaluated based on objective criteria, regardless of where or by whom it is produced—has become the central focus of the debate. In this sense, it can be said that the debate has evolved through three interconnected sub-level debates. The first is whether international relations theories are Western-centered, the second is whether the discipline requires theoretical contributions from outside the West, and the third is whether a universal, pluralistic, and dialogue-oriented theoretical framework can be achieved.

Within the scope of this study, the debate on the West-centeredness of international relations theories, the necessity of non-Western theories, and the theoretical dimension of the concept of global international relations are analyzed with a special focus on Türkiye. The aim of the study is to examine where the international relations academic community in Türkiye stands in relation to or contributes to this debate by using academic articles as data. To this end, academic articles published in 10 Turkish-origin academic journals, indexed in international databases, and directly accepting international relations as a field of study (or one of its subfields) were analyzed using the document analysis method. The study aimed to map the academic articles published on international relations theories in Türkiye. The findings can be summarized as follows:

- 1) When considering the subject-based distribution of international relations articles published in the journals within the scope of this research, theory-related publications rank third. Although theory is considered a difficult and distant field of study, there has been a significant increase in theory-related research, especially in the last decade. This trend reveals that there is a substantial body of literature on theory studies in Türkiye.
- 2) Considering the hierarchical structure of the discipline of international relations, in which the center is responsible for producing theories and the periphery is responsible for consuming these theories, theory publications in Türkiye are part of the periphery. Out of the 354 theory articles constituting the sample of this research, only 22 aim to develop an original or local theory, while 232 consist of publications that apply theory to case studies, in other words, publications that test the theory. Based on the data from this research, it can be said that efforts to develop a new theory in Türkiye remain limited, with a preference for working within existing mainstream theories.
- 3) The data obtained in this study shows that Western-centered theories are predominantly studied in Türkiye. Of the 354 theory articles in the sample, 310 focus on Western-centered theories. Although there has been an increase in publications on non-Western and post-Western theories in Türkiye over the last decade, this is still limited. When viewed in the context of the center-periphery relationship, this limitation plays a significant role in positioning theory studies in Türkiye within the periphery.
- 4) The data shows that realism, liberalism, and constructivism—still the three dominant theories of the discipline—are the primary focus of theory publications in Türkiye. The emergence of critical studies on the universality claims of these theories at the global level has led to a significant increase in the analysis of post-positivist theories in Türkiye over the past 20 years. A similar trend is observed with non-Western theories and the concept of global international relations

(post-Western theory). The global debate on the need for theories derived from non-Western histories, experiences, and texts has been partially reflected in Türkiye, resulting in an increase in studies on non-Western theories. These studies mainly consist of theoretical compilations, or in other words, the introduction of non-Western or post-Western theories. Therefore, while interest in non-Western theory and the global international relations debate in Türkiye has grown in the past decade, efforts to develop original and indigenous theories remain limited.

5) In Türkiye, the two main international relations journals, *All Azimuth* and *International Relations*, lead in terms of theory publications. It can be argued that the publication policy of these two journals, aimed at participating in the global theoretical debates of the international relations discipline, has contributed to the increase in theoretical studies.

6) The data reveals that 57% of theory articles in Türkiye are published in English, and 42.7% are published in Turkish. The high number of articles published in Turkish is linked to the subjective conditions of the international relations community in Türkiye rather than reflecting a critical stance against the dominance of English in the discipline. This subjective condition is the lack of English literacy. However, as a younger generation of academics—educated both in Türkiye and abroad and with improved language skills—has entered the field, the number of articles published in Turkish has decreased, while the number of articles published in English has increased over the past 10 years. Therefore, it can be said that the international relations community in Türkiye has become more visible in global theoretical debates by publishing in English while simultaneously contributing to the reproduction of linguistic hegemony in the discipline.

All the data obtained within the scope of the study support previous academic research on the peripheral positioning of theory studies in Türkiye. Although there has been significant diversity in non-Western and critical theory studies in the last decade, the most studied theories in Türkiye are still mainstream Western-centered theories. This situation reflects Türkiye's contribution to maintaining the hegemonic and hierarchical order in which the West, as the center, produces theory, and the rest of the world, as the periphery, consumes it. One of the most important contributions that countries like Türkiye—where theory studies are positioned on the periphery—can make to the global theoretical debates in the discipline, which question the universality claims of Western-centered theories, increase efforts to develop non-Western theories, and discuss the idea of building a new discipline focused on dialogue and diversity, is to enhance efforts to develop original theories grounded in local sources. The steps that could contribute to increasing these efforts in the short term in Türkiye can be categorized under two headings. The first is the renewal of international relations undergraduate, graduate, and doctoral curricula, especially theory courses, in a way that supports a pluralistic and dialogue-oriented perspective. The second is to establish more concrete links between national (Turkish), regional, and global international relations communities through symposia, congresses, and faculty exchange programs. These linkages will help dismantle the assumptions that sustain hegemony and increase the number of original works coming from the periphery by recognizing that international relations knowledge has historically moved across the cultures, experiences, political and philosophical texts of different societies and states.